

Pusulatsız Gemi

H. ESAT YAVUZTÜRK

SIYAH
BUTAK

"Okuma alışkanlığınıza renk katmak için..."

Kitap	: <i>Pusulasız Gemi</i>
Yazar	: <i>H. Esat Yavuztürk</i>
Genel Yayın Yönetmeni	: <i>Murat Kaplan</i>
Editör	: <i>Savaş Güngördü</i>
Redaksiyon	: <i>Gürsel Güner</i>
Baskıya Hazırlık	: <i>Mehtap Çağ</i>
Görsel Tasarım	: <i>Sinan Acioğlu</i>
Baskı	: <i>Can Matbaası, Davutpaşa Caddesi, İpek İş Merkezi 3/7 Topkapı-İSTANBUL Tel: (0212) 613 10 77</i>
Baskı Tarihi	: <i>Kasım 2008</i>
Baskı Adedi	: <i>500</i>
ISBN	: <i>978-9944-490-70-2</i>

© Bu eserin yayın hakları Siyah Beyaz Basım Yayın Dağıtım'a aittir.

Yayınevinin izni olmadan basılamaz, cd. v.b. şekliyle çoğaltılamaz.

Kaynak gösterilecek yazılar dışında alıntı yapılamaz.

Adres	: <i>Moda Cad. Halis Efendi Sok. Bayraktar Apt. No:2/3 Moda-Kadıköy-İstanbul</i>
Tel	: <i>(0216) 337 03 09</i>
Faks	: <i>(0216) 337 03 32</i>
Web	: <i>www.siyahbeyazkitap.com</i>
E-mail	: <i>siyahbeyazkitap@gmail.com</i>

H. Esat Yavuztürk: 11 Eylül 1933'te Erzincan'ın Kemaliye (İğın) ilçesinin Çat (Sink) köyünde dünyaya geldi. İlk öğrenimini doğduğu köyde tanımladıktan sonra hemen hemen bütün Kemaliyeliler gibi gurbetin yolunu tutarak İstanbul'a yerleşti. Bakırcı çıraqlığından sonra matbaa çıraqlığında karar kıldı. Askerliğine kadar dizgi makinesi operatörü olarak Remzi Kitapevi Matbaası'nda çalıştı.

Askerlik sonrasında yeniden İstanbul'a dönerek bir süre babasına ait küçük dükkanda çalıştı. Daha sonra o günlerin modası içinde Almanya sevdasına kapılarak 1959'un Aralık ayında Almanya'ya gitti. Orada çeşitli fabrikalarda işçi olarak çalıştı. Bazı kültür kulüplerine de üye olarak faaliyetlerine katıldı. Böylelikle artan bilgi birikimi, okuma düşkünlüğü giderek yazma tutkusuna dönüşmeye başladı.

1965 Mayıs'ında yurda döndüğünde ilkokul mezunuydu ama okuma arzusu onu dört yılda dışarıdan ortaokul ve liseyi bitirmeye kadar götürdü. Bu pırlıtısı onun 26 Ekim 1971'de Hürriyet gazetesinde kapak haberi olmasına neden olduğunda, üniversiteye gitmek de istiyordu ama giriş sınavları karşısına engel olarak çıktı.

İş yaşamına Darüşşafaka Cemiyeti'nde muhasebe yardımcısı olarak devam etti ve daha sonra sorumlu muhasebeci oldu. 1973'te evlendi ve iki oğlu, bir kızı oldu. Üç çocuğuna da kendisinin erişemediği yüksek öğretimi yaptırdı. 1991'de emekli olarak yıllardır özlediği yazma serüvenine girişti. Sırasıyla, "Umut Peşinde" (Roman), "Bir Avuç Işık" (Şiir), "Göçen Köyüm" (Anıroman) adlı kitapları yayımlandı. "Pusulatsız Gemi" yazarın bu kez öykü türündeki ilk, toplamda ise dördüncü kitabı. Ayrıca şu kitapları da basıma hazır bulunuyor: "Öbür Dünya" (Öyküler), "Gizemli Güç" (Söyleşiler), "Çatışma"(Şiirler).

PUSULASIZ GEMİ

H. ESAT YAVUZTÜRK

İÇİNDEKİLER

Domuz Eti	9
Kelle Hacı	14
Ermeni Kiracı	17
Lastik Fabrikası	28
Meslek Peşinde	33
Muslukçu	38
Katil Karpuz	42
Pazarcı	52
Suçlu Allah mı?	56
Fatura Farkı	60
Vay Eşek Vay	63
Müslüman Olurum	71
Beylerbeyi	78
Kötü Adam	91
Pusulatsız Gemi	95

DOMUZ ETİ

Yaşar Hoca'nın bir bakırcı dükkânı vardı. Orada çeşitli mutfak gereçleri imal ediliyordu. Üç tane sıvama, bir de cila tezgâhı vardı. Sıvama tezgâhında Bolulu Hasan, Pomak Reccp ve Kürt Ali; cila tezgâhında ise Cemal adında biri çalışıyordu. Bakırcılık çok kirli ve yorucu işti. Bu tezgâhlarda çalışan ustalar sabah saat sekizde tezgâha girer, öğlen yemek paydosundan sonra akşam saat yediye kadar durmadan çalışırlardı. Yemek paydosları da belirli değildi, yemek yiyene kadardı. Genellikle yemeklerini bakkaldan aldıkları zeytin, peynir, helva gibi şeylerle geçiştirirlerdi. Mevsimine göre üzüm, karpuz aldıkları da olurdu. Dükkânın karşı köşesinde bir köfteci vardı. Birileri burada köfte, piyaz ve çorba satıyordu. Ustalardan bazıları seyrek de olsa gidip köfte yerlerdi. Oraya gidebilmek sanki bir ayrıcalıktı.

Hasan Usta sakın, kendi halinde bir insandı. "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" diyenlerdendi. Bulduğu bir lokmaya şükredip, "benim nasibim buymuş" diyerek teslimiyeti kabul eden bir zavallıydı. Kürt Ali ise okuma ve yazması olmayan, ama sıvamacılık becerisini öğrenmiş bir gençti. Dünyadan haberi yoktu. Neşeli olduğu zaman türkü söylemek istiyordu ama tür-

kü de bilmiyordu. Söylediği bir türkünün tek satırıydı; “Bir ayağında yemeni”. Onu nakarat halinde tekrarlar dururdu. Bir gün biraz muzip olan Pomak Recep sordu:

“Ali Usta, öbür ayağındaki ne?”

Ali Usta da “öbür ayağımdaki de yemeni,” diye tekrarladı. Bu cevap üzerine herkesi aldı bir gülme. Ali Usta devam etti:

“Ne yapayım kardeşim başka türkü bilmiyorum ki!..”

Pomak Recep diğerlerine göre daha neşeliydi. Herkesle şakalaşmak isterdi. Patronu Yaşar Usta’ya karşı çok saygılı olduğu halde bazen ona da takılırdı. Yaşar Usta dinine düşkün olduğu için sakal bırakmıştı ve namazını hiç kaçırmazdı. Dükkânı Beyazıt’taki Bakırcılar Caddesi’nde idi. Genellikle Beyazıt Camisi’ne giderdi. Gidemediği zamanlarda ise dükkânında seccadesini serip namazını kılardı. Yaşar Usta’nın bu durumunu bilen tüm komşuları ona “Yaşar Hoca” veya “Hoca” diye seslenirlerdi.

Muzip Pomak Recep, hocaya takılmak istiyordu ama biraz da çekiniyordu. Bir gün cesaret bularak seslendi:

10 “Hocam bir defa camiye gitmesen veya namaz kılmasan ne olur?”

“Oğlum günaha girerim. Mademki Allah bize farz kılmış, biz de kılmak zorundayız.”

“Hocam sen kendini namaz kılmak zorunda hissediyorsun.”

“Sen namaz kılmak zorunda değil misin?”

“Kılmadığıma göre demek ki değilim.”

“Ama günaha giriyorsun!..”

“Günaha giriyorum da ne oluyor?”

“Sus kâfir. Şimdi gelirim kulağın çekirim.”

Hafif gülümseyerek önüne bakan Pomak Recep devam etti:

“Olur usta, öyle olsun!”

Tam o sırada komşuları Fevzi Usta içeri girdi. Fevzi Usta Çorumlu olup, okuyup yazmayı askerde öğrenmişti. Askerlikten sonra birçok yerde çalışmış ve Yaşar Usta'nın yanındaki dükkânı kiralayarak esnaflığa başlamıştı. Dükkân açana kadar nerede sabah orada akşam, kazandığını gününbirlik yemişti. Yaşı kırk beşe yakın olduğu halde evlenememiş ve bir yuva sahibi olamamıştı. Dükkân açtıktan sonra da tavanı yüksek olan dükkândaki rafların üstüne yaptıkları bir ranzada yatıp kalkıyordu. Ne yapıyor, nasıl kazanıyor ve nasıl yaşıyor hiçbir şeyden haberi yoktu ama dükkânında çalışanların sayesinde sefil bir yaşamı vardı.

Bir gün dükkânda çalışırken Anadolu'dan gelen bir müşteri dükkânındaki tezgâha talip oldu ve "Satar mısınız?" diye sordu. O da laf olsun diye "Satarım," dedi. Değerinden çok para istedi. Yine de anlaştılar ve tezgâhı bu adama sattı. Tezgâhı sattı ama aklında bazı düşünceler belirdi. "Bu tezgâhları yapmak o kadar zor değildi. Acaba satılır mı?" Tezgâhını sattığı adamla konuştu ve onun fikrini sordu. O da peynir ekmek gibi satılacağını söyledi.

Fevzi Usta iş değiştirmeye karar verdi. Kendine göre birçok araştırmadan sonra tezgâhların gövde kısımlarını pik dökümcülere döktürdü. Torna kısımlarını tornacılar yaptırdı. Diğer parçaları da hazır alıp montajını da dükkânında yapıyordu. Yaptığı mallar satılıyordu. Çok para kazanıyordu ama kazandığı paraları tornacı ve dökümcülere kaptırıyordu. Kendi dükkânının karşısındaki hanın giriş katı boşaldı. Orayı kiraladı. Geniş olan bu yeri ikiye böldü. Arka tarafı genişçe atölye, ön kısmını da satış yeri yaptı. Yeni tornalar aldı, tezgâhlar kurdu, kendi atölyesinde imalata başladı. İlk zamanlarda çıkardığı mallar satılıyordu ama imalat biraz fazlalaşınca mallar satılmaz oldu.

İşbilir ve akıllı olan Kayserili Şükrü Bey, Fevzi Usta'ya bir akıl verdi:

"Fevzi Usta gazetelere ilan ver."

“Şükrü Bey, gazeteler çok para isterler.”

“Gider konuşursun, pazarlık yaparsan ucuza da yaparlar.”

Fevzi Usta'nın aklına yattı ve gidip bir gazete yöneticisiyle konuştu. Durumunu olduğu gibi anlattı ve mallarının satılması için çareler aradı. Gazetenin ilan bölümü sorumlusunun çıkardığı hesap Fevzi Usta'ya çok geldi. Sorumlu da ilandan ziyade röportaj yapılmasının daha yararlı olacağını söyledi. Hem ucuz olur, hem de gazete için haber niteliğini taşır dedi. Röportaj parasının yarısını peşin, yarısını da bir ay sonra ödemek şartıyla anlaştılar.

Gazeteci, Fevzi Usta'dan gerekli bilgileri aldıktan sonra kendine göre bir röportaj hazırladı. “Fevzi Usta'nın tezgâhlarını seri olarak imal eden, mükemmel bir teknikle çalışan biri olduğunu; imal ettiği tezgâhlara garanti verdiğini, yaptığı malların kapışıldığını, mal yetiştiremediğini” belirterek ve bazı torna ve tezgâhların atölyeden çekilen fotoğraflarını da koyarak tam sayfa doldurdular. Bu röportajdan sonra Fevzi Usta'nın dükkânı müşteri akınına uğradı. Fevzi Usta kısa zamanda çok para kazandı. Yanına işten ve yönetimden anlayan adamlar aldı. Artık fabrikasyon çalışıyordu. Fevzi Usta, Fevzi Bey olmuştu. Bu yaşa kadar evlenemeyen ve perişan bir hayat yaşayan Fevzi Bey'e çok talip vardı ama Fevzi Bey evlenmeye korkuyordu.

Altan girip üstün çıkararak nihayet evlenmeye razı ettiler. Şimdi Fevzi Bey'e uygun bir hanım bulmak gerekiyordu. Nalbur Nihat Bey'in yardımıyla bir hanım bulundu. Bu hanım trafik kazasında ölen bir komiserin dul eşiydi. İkisi de birbirlerini görerek beğendiler ve evlenmeye karar verdiler. Fevzi Bey işyerine yakın bir ev kiraladı. Zengin olduğu için yardımcısı çoktu ve gerektiği gibi dayadı döşedi. Sade bir törenle nikâhları kıyılarak evlendiler. Fevzi Bey mutlu bir yuva görmemiş olduğu için bu yeni yaşam ona tuhaf geliyordu. Somyalı karyolada yatmak bile onun garibine gidiyordu. Zaman onu bu yaşama alıştırdı.

Fevzi Bey'in hanımı daha akıllıydı. Mutlu olan Fevzi Bey'i istediği gibi yönlendiriyordu. Evvela Kocamustafapaşa'da bir daire aldırdı. Gidip gelme zor olduğu için bir de araba aldılar.

Yaz gelmişti, herkes yazlığa gidiyordu. Hanım, Fevzi Bey'in aklına girerek Büyükçekmece'de bir de yazlık aldırdı. Allah yürü ya kulum demişti. Parasının hesabını tutamıyordu. Fevzi Bey işini büyütmesine rağmen arada bir eski komşularına uğrardı. Bir gün muhasebecisi ile birlikte Yaşar Hoca'nın dükkânına geldiler. Dereden tepeden konuşurlarken konu gelir vergisine geldi. Yaşar Hoca, Fevzi Bey'e sordu:

“Fevzi Bey bu seneki vergin ne kadar?”

“Hoca ben bilmiyorum, hesapları muhasebeci yapıyor.”

Muhasebeci lafa karıştı:

“Hocam bu sene kazancımız az, vergimiz de az. Yıllık vergimiz üç yüz lira.”

Doğrucu Davut olan Hoca dayanamayıp söze girdi:

“Oğlum bu bir işçinin maaşı kadar. ‘Bu sene kazancımız yok ödeyelim,’ diyorsun.”

“Evet Hocam az kazandık az ödüyoruz.”

“Oğlum bunu bir bilmeyene söyleyen inanır ama biz birbirimizi biliyoruz. Kazanamadınız da arabayı, evi ve yazlığı neyle aldınız?”

“Hocam işi fazla karıştırma. Herkes deveyi hamutuyla yutuyor, üstelik vergi de vermiyor. Milletten en aptalı biz miyiz?”

“Oğlum ‘devlet parası yiyen domuz eti yer,’ hem günah hem de ayıp oluyor!..”

“Hocam herkese günah değil de bize mi günah?”

Bu konuşmalardan sonra Fevzi Beyler kalkıp gittiler.

Kelle Hacı, Kumkapı'da ahşap bir binanın zemin katındaki küçük odada kirada oturuyordu. Odanın toprak olan tabanının bir bölümü kilimle, geriye kalanını da hasır parçasıyla kapatılmıştı. Basık ve oldukça karanlıktı. Arka sokağa bakan ufacık bir penceresi vardı. Rutubetli odanın önündeki ayakkabılığın tabanını da yassı taşlarla topraktan kurtarmıştı. Senelerini burada geçiren aile, geçinebilmek için birçok güçlülere boyun eğerek çeşitli işler tutuyordu.

Kelle'nin karısı Atiye Teyze dindar görünüşlü, sakin ve başkaları konuşurken lafa karışmayan, elini eline kavuşturarak sanki suçluymuş gibi boynu bükük, zavalıca görünen bir hanımdı. Kocasına biraz yardımcı olabilmek için hali vakti yerinde olan komşulara giderek çamaşır yıkıyor, temizlik yapıyor, çocuk bakıyor ve çeşitli işler yapıyordu.

Kelle ise orta boylu, etine dolgun, iri başlı, ablak yüzlü, genellikle sert görünüşlü bir adamdı. Aslında görüldüğü gibi sert değildi. Uysaldı ama haksızlıklar karşısında sertleşir, yumruklarını sıkar ve kocabaşını sallayarak hincını almaya çalışırdı. Zaten arkadaşlarının ona "Kelle" demelerinin sebebi de manalı manalı salladığı o kocabaşı içindi.

Kelle, zaman ve mevsime göre çeşitli işler yapardı. Balık mevsiminde arkadaşlarıyla balığa çıkardı. Meyve ve sebze mevsiminde emektar el arabasıyla ne bulursa onu satardı. Boş kaldığı zamanlarda ise boyacı sandığını alarak ayakkabı boyardı.

Bayramdan birkaç gün önce Atiye Teyze bakkala giderken yanına oğlu Süleyman'ı da aldı. Deniz kenarındaki meydanda çalışanları gören Süleyman burada olup bitenleri merak ediyordu. Bakkal dönüşünde bunların ne yaptıklarını annesine sordu. Annesi de "Buraya bayram yeri kuruluyor, bayramda çocuklar oynuyor," dedi.

Süleyman, "Öyleyse bayram günü biz de geliriz değil mi anne?" dedi. O günün heyecanını yaşıyordu.

Bayram günü geldiğinde Kelle Hacı, Atiye Teyze'yi ve oğlu Süleyman'ı da alarak Atiye Teyze'nin hizmetinde bulunduğu Hasan Bey'lere bayramlaşmaya gittiler. Süleyman hayalindeki bayram yerini Hasan Bey'in küçük oğlu Enver'e anlattı, orada gördüğü bazı şeyleri daha da abartarak Enver'i de heveslendirdi. İki kafadar kendi aralarında bayram yerine gitmeye karar verdiler ama kendi kendilerine gitmek istemiyorlardı. Büyüklerden gelen olmazsa, acaba bayram yerine gitmeye izin verirler miydi? Süleyman annesine yavaşarak durumu anlattı ve izin istedi. Atiye Teyze razı olmak istemeyince Süleyman'ın direnişi Hasan Bey'in dikkatini çekti.

"Hayrola Atiye Bacı, çocuk ne istiyor?"

"Hiç. 'Enver'le bayram yerine gidelim," diyor."

Hasan Bey biraz düşündü. Evde sıkılan Enver'in bayram yerine gitmesi iyi olurdu. Süleyman, Enver'den birkaç yaş küçüktü ama bölgeyi tanıyordu. Zaten pek uzağa da gitmiyorlardı.

Hasan Bey Enver'e sordu:

"Enver, gitmek ister misin?"

"Bilmem ki, gönderirseniz giderim."

Hasan Bey'in "Gitsinler," demesini kıramayan Kelle Hacı boynunu bükerek sessiz kaldı ve gitmelerine izin çıktı. Heyecanla ayağa kalkan bu iki çocuk kapıya doğru yürürken arkalarından Hasan Bey çağırarak cüzdanından para çıkarıp bayram

harçlığı verdi ve nasihatte bulunarak, “Çocuklar dikkatli gidip gelin, yaramazlık yapmayın ve kimseyle kavga etmeyin,” diye tembihledi. Kelle Hacı da Süleyman’a, “Biz sizin dönüşünüzü bekleyemeyiz. Enver’i buraya getirip eve dönebilir misin?” diye sordu. Süleyman, “Evet” cevabını verdikten sonra dışarıya çıktılar. Kapıya çıkan bu iki yaramaz bayram yerine doğru koşar adım gitmeye başladılar.

Meydanın görüldüğü köşeye geldikleri zaman ikisi de hızlarını keserek oldukları yerde durup, hayretle meydana bakmaya başladılar. Heyecanlarının yerini sanki bir korku almıştı. Bu kaıabalığa girmek, ismini bile bilmedikleri o baş döndürücü salıncaklara yanaşmak ve diğer çeşitli oyuncaklarla kucaklaşmak beyinlerini allak bullak etmişti. Buna rağmen heyecan ve korku dolu adımlarla bayram yerine yanaşmakta da vazgeçmediler.

Bayram yerine yanaştılar ama yerin yabancıları oldukları için oyuncaklara uzak duruyorlardı. Oyuncaklardaki çocukların yanlarında ya anneleri ya da büyük kardeşleri vardı. Para vererek oyuncakları onlara kiralyorlar, çeşitli bayram yemişleri alıyorlardı. Enverler’in yanlarında kimseleri yoktu. Hasan Bey’in verdiği harçlık Süleyman’ın cebine giren ilk para olduğu için harcamak da istemiyorlardı. Onlar da diğer çocuklar gibi eğlenmek için can atıyorlardı ama bu onlar için imkânsız gibiydi.

Süleyman, cicili bicili yeni bayramlıklarını giyinmiş olan çocuklara elleri yanına sarkık bir vaziyette, sanki hafifçe gülümser gibi, boynu bükük, özlem dolu gözlerle bakıyor ve kendinden geçiyordu. Süleyman’ın sırtında ise babasının eskilerinden bozularak yapılan günlük giysilerinden başka bir şey yoktu. Süleyman’ın bu durgun hali Enver’i de etkilemişti. Bayram yerinde sanki bir yabancı gibi geziyorlardı. Uzaktan bakıp zevklenmekle yetinmek zorundaydılar. Sıkılmaya başlamışlardı. İki kafadar el ele tutuşarak bayram yerini terk edip eve doğru yöneldiler. Süleyman, Enver’i evine kadar götürüp kendi evine döndü. Eve gelirken tek oyuncuğu olan sopadan yapılmış atı hatırladı. Gidip, kapının arkasındaki atına binerek evin önünde at koşturmayaya karar verdi.

ERMENİ KİRACI

Nihat, amcasının hurdacı dükkânında çalışıyordu. Hurdalar birikmişti. Nihat bunları ezip çuvallara dolduracaktı. Dışarıda güneş vardı, hava da çok güzeldi. Dar olan dükkânda sıkışarak çalışmayıp, hurdaları kapının önüne çıkarıp orada ezmeyi düşündü ve bazı hurdaları dışarı taşıdı. Elindeki balyozla hurdaları eziyordu. Gene kan ter içinde kalmıştı. Şöyle bir kafasını kaldırdı, elindeki balyozun sapına dayanarak etrafa bakmaya başladı. Komşu dükkânların önünde de kendi gibi çalışanlar vardı. Kimileri körüklü mangalda bakır tavlıyordu (ateşte bakırı akkor haline getirerek yumuşatma). Kimileri imal edilmiş malları Anadolu'ya göndermek için sandıklara dolduruyordu. Dükkânın önündeki kaldırımlardan demir tekerlekli at arabaları ilerlerken çok gürültü çıkarıyorlardı. Rıza Paşa yokuşunu tırmanmaya çalışan otomobiller ise sanki zorlanıyorlardı. Modeli eski arabalar inilti çıkarıyor, hem de ekzozundan dumanlar savuruyordu. Yolun kenarında ise insanlar vardı. Yokuşun sağ tarafında bir adam, elinde eski bir bavulla Nihat'a bakarak yürüyordu. Gözünü de ayırmıyordu. Sanki bastığı yeri bilmiyordu. Önüne bir taş çıksa tökezleyip düşecekti. Giysisinden bir köylü olduğu belliydi. Başında şapkası, sırtında etekleri sarkmış bir ceket, bacağı-

da ise ütüsüz pantolon vardı. Adam biraz daha yanaşınca onu tanıdı, heyecanlandı, elindeki balyozu yere attı ve hurdalar arasından çıkarak gelen adama doğru ilerledi. Evet, gelen babasıydı. Babası da ona doğru sanki koşar adım geliyordu. Geliyordu ama her tarafı titriyordu. İçi dolmuş, gözleri nemlenmiş, patlamaya hazır bir bomba gibiydi. Baba Nihat'ın kirli paslı durumunu hiç hesaba katmadan kollarını açarak onu kucaklayıp öpmeye başladı. Hem öpüyor, hem de hüngür hüngür ağlıyordu. Nihat da heyecanlanmıştı ama babası gibi ağlamıyordu. Hem de babasının sevinmesi gerekirken niye ağladığını anlayamıyordu. Baba oğluna bir daha baktı. Kir pas içinde ve perişan durumdaki oğluna acıdı. Onu bu kirli işten kurtarmaya karar verdi.

Baba elindeki bavulu dükkânın önündeki tahta sandalyenin yanına koydu ve oturdu. Nihat bir sandalye daha çıkarmak için içeri girdi ve orda çalışan ustaya sevinçle seslendi:

“Babam geldi!”

“O dışarıda oturan senin baban mı?”

“Evet, babam.”

Nihat sandalyeyi alarak dışarı çıktı ve babasının yanına oturdu. İçerdeki usta da ellerini üstüleriyle silerek dışarı çıktı. Nihat'ın babasına “Hoş geldin,” dedi. Nihat ayağa kalkarak sandalyesini Recep Usta'ya vermek istedi ama Recep Usta Nihat'ın omzuna eliyle basarak sandalyesine oturttu, kendi de bir kenara çömelerek konuşmaya başladılar. Usta konuşuyordu ama Baba Nihat'ı düşünüyor ve kardeşi Osman'a için için kızılıyordu.

“Çocuklar, Osman nerede?”

“Dayı, o namaz için camiye gitti.”

Baba içinden söylenmeye başladı. “Sen bu çocuğu böyle perişan et, bunun zaafından faydalanan ve namaz kıl ki Allah seni affede. Boşuna kılınan namaz...” diye düşündü. Osman'a hem acıyor hem de kızılıyordu ama yapacak bir şey yoktu. Tek çare Nihat'ı bu pislikten kurtarmaktı. Osman Usta namazdan sonra caminin karşısındaki kahve önünde oturup cami arkadaşlarıyla bir çay içmişti. Nihayet kalkıp dükkâna doğru yürümeye başladı. Köşeyi dönerken dükkânın önünde oturanları gördü. Dükkâna

biraz daha yanaşınca o yabancıyı tanıdı. Adımlarını hızlandırdı. Kollarını açıp güler yüzle ağabeyine sarılmak istedi. Baba da kalktı, kucaklaştılar ama içi buruktu. Yan yana oturarak konuşmaya başladılar. Bu arada iki tane de çay gelmişti. Çaylarını içtikten sonra Osman Usta Nihat'a işi bırakmasını ve yıkanıp hazırlanmasını söyledi. Nihat da hazırlandıktan sonra eve gitmek üzere ayağa kalktılar ve Osman Usta Recep'e seslendi:

“Recep Usta biz eve gidiyoruz, dükkân sana teslim.”

“Güle güle usta, ben buradayken sen korkma.”

Babasının bavulunu da yanlarına alıp yürüyerek Fatih'e doğru ilerliyorlardı. Evin durumu Osman Usta'nın aklına geldi. “Acaba yeterli yemek var mı?” diye düşündü. Tam o sırada balıkçının önünden geçiyorlardı. Tezgâhta güzel palamutlar vardı. Balıkçıya selam verdi ve dört tane balık ayıklattı. Eve gelmişlerdi. Kapıda çingiraklı bir zil vardı. Zilin mandalını tutup çevirdi. Zil sesine koşup kapıyı açtılar. Kapıyı açan büyük oğlu Şerif, amcasını tanıdı ve yüksek sesle, “Amcam gelmiş!” diyerek yuvarıya koştu ve Babaanneyi müjdeledi. Babaaanne inanmak istemedi ama oğlunu görünce heyecanlandı ve “Ali!..” diyerek ağlamaya başladı. Baba, gidip anasının elini öptü. Anasının sevinç gözyaşları yanağına doğru akıyordu. Ona hak verdi. Çünkü o da Nihat'ı gördüğünde aynı vaziyette gözyaşı dökmüştü. Anasının yanına oturdu ve konuşmaya başladılar. Daha ziyade anası köydekileri soruyor, Ali de cevaplıyordu.

Evin hanımı kocasının getirdiği balıkları kızartmıştı. Hem de çok güzel olmuştu. Balık çoktu. Tepsi ağzına kadar dolmuştu. Yanına bolca salata da yapmışlardı. Yer sofrası hazırlandı. Sofra bezinin etrafına kaşıkları ve ekmekleri sıraladılar. Ortaya da büyükçe bir tas çorba koydular. Herkes sofranın etrafına sıralanarak yemeye başladı. Çorbayı içiyorlardı ama Hasan Baba nefis kokusu gelen balığı sabırsızlıkla bekliyordu. Çorba tası kalkıp, balık tepsisi ortaya kondu. İki sahana bölünmüş salatalar da tepsinin yanına kondu. Balığı elle yiyeceklerdi. Herkes uzanıp alıyor ve kılçıklarından ayırıp yiyordu. Köyde aylardır et yüzü görmemiş olan Baba sanki balıkları çiğnemedi yutuyordu. Herkes çekildi ama Baba devam ediyordu. Osman Usta'nın dikkatini

çektı ve kendi kendıne, "Zavallı köyde ete hasret kalmış ki balıĝa böyle saldırıyor," diye düşündü ve ağabeyine baktı:

"Ağabey doyana kadar ye..."

"Osman, desen de demesen de yiyorum."

"Afıyet olsun ağabey. Ne demek, burası senin evin sayılır."

Baba da karnımı doyurup sofradan çekildi. Gidip elini yıkayarak kuruladı. Anasının yanına oturarak sırtını yastıĝa dayadı. "Of be..." diye içini çekti ve "elhamdülillah bugün de karnımızı doyurduk," diye Aliah'a şükretti.

Dereden tepeden konuşuyorlardı ama Osman Usta pek huzurlu değildi. Ev dardı. Anası ile Nihat holdeki divanda yatıyorlardı. "Ağabeyimi nerede yatıracağız," diye düşünüyordu. Çareyi Babaanne ve Nihat'ı odaya alıp, holdeki divanı ağabeyine vermekte buldu. Birkaç gün böyle geçti ama hem Osman Usta hem de Baba huzursuzdu. Baba'nın aklından alttaki odalardan birinde kalmak geçti, Osman Usta'ya sordu:

"Osman, alta boş oda var mı?"

"Yok ağabey! Üçünde de kiracı var."

"Bu küçük eve dört aile sığıyor mu?"

Oturanlar çocuksuz aileler. Kalabalık değiller ki."

"Her ihtiyaçlarını bir odada nasıl karşılıyorlar?"

"Orta kattaki ön odada bir aile, arka odada da başka bir aile oturuyor. Girişin sağındaki odada da Kirkor isimli bir Ermeni vatandaş oturuyor. Alt katın bahçeye bakan odası da kiracıların müşterek kullandığı bir yer. Mutfak, çamaşır ve banyo ihtiyaçlarını burada karşılıyorlar. Tuvalet ihtiyaçlarını da bahçedeki tuvalette gideriyorlar."

"Osman alttaki kiracının Ermeni olduğunu söyledin?.."

"Evet ağabey, Kirkor isimli bir Ermeni vatandaşımız."

"Tuhafıma gitti de! Sen dini bütün bir insansın, Müslüman oimayan birisine nasıl evet dedin?"

"Ağabey bu Kirkor, bizim iş piyasasına sandık yapan bir ustanın yanında çalışıyor. Bir gün Kirkor komşuya sandık getirmişti ve dükkânın önünde oturup dinleniyordu. Bu arada ben de

yanımdakilere evdeki kiracılardan birinin çıktığını ve odanın boş olduğunu söyledim. Daha sonra Kirkor kalkıp gitti. Aradan yarım saat geçmedi ki Kirkor'un ustası geldi. Usta selam verip yanımıza oturdu. Biraz sohbetten sonra konuyu açarak odayı Kirkor için istedi. Ben evvela durakladım ve cevap veremedim. Usta durumu anlamış olacak ki Kirkor'u methederek kendisinin her şeye kefil olacağını söyledi. Ben de hayır diyemedim ama evet de demedim. Bir düşünelim diye geçiştirdim. Sandıkçı ustası iyi bir insandı. Onu kırmak istemiyordum ama evi de bir Ermeni'ye vermeye gönlüm razı değildi. Camiye namaza gitmiştim. Aklıma geldi ve namazdan sonra cami imamı Sadık Hoca'ya sordum, o da: "Ermeni dininin de kutsal bir din olduğunu, Ermenilerin de bizim gibi birer insan olduklarını, kötü huylu birisi değilse evi kiraya vermekte bir sakınca olmadığını" söyledi. Ben de ikna oldum ve evet dedim."

Baba evin odalarının dolu olduğunu öğrenince buradan umudunu kesti ve bir yatacak yer ayarlamak gerek diye düşünmeye başladı. Evle beraber bir de iş bulmak lazımdı. İş için kardeşinden yardım istedi.

"Osman sen esnafsın, tanıdığın çoktur, benim için bir iş araştırması yapsana..."

"Ağabey, acele etme. Handa değilsin ya! Er geç bir iş buluruz inşallah."

"Sağol. Gecikmeden bir iş bulup da çalışmaya başlayabilsem çok iyi olur."

"Fatih'te parkın yanında bir benzinci var. Ben oradan bazen gaz alıyorum. Geçen gün gaz alırken, bekçilerinin köye gideceğini söylüyorlardı, onlara bir sorayım mı?"

"Sor tabii!.."

"Benzincinin bir tarafı da garaj ve bu garajda yıkama yağlama işleri de yapıyorlar."

"Bir sor bakalım. İnşallah olur!.."

Osman Usta uğrayıp soracağını söyleyerek işe gitti. Akşam iş dönüşü benzinciye uğrayarak konuştu ve bekçinin iki gün sonra ayrılacağını öğrendi. Ağabeyi için iş talebinde bulundu. Onlar

da sakallı Osman'ın durumuna bakıp güvenilir biri olduğuna kanaat getirerek, "Beraberce gelin de görüşelim," dediler. Bu haberi duyan Baba sevindi ve içinden "İnşallah olur, parası azda olsa şimdilik idare eder, işsiz kalıp perişan olmaktan iyidir" dedi.

Ertesi gün Osman Usta dükkâna erken gitmedi. Sabah saat dokuza doğru ağabeyiyle beraber benzinciye gittiler. Selam verip benzincinin yazıhanesine girerek bir kenara oturdular. Patron daha gelmemişti. Saat 10.00'a doğru geldi. İçeri girdiğinde ayağa kalktılar. Patron geçip yerine oturdu ve onlara da oturmalarını söyledi. Evvela orda çalışanlardan bilgi aldı. İşlerin yolunda olduğunu öğrendikten sonra Osman Usta'yla konuşmaya başladı.

Patron hem konuşuyor, hem de Baba'yı dikkatle izliyordu. Arada bir de Osman Usta'ya bakıyordu. Evet, güvenilir insanlara benziyorlar diye düşündü ve koşullarını söyledi. Baba'nın bir itirazı olmadı ve işi kabul etti. Evet, bir iş bulmuştu ama kardeşinin evinde devamlı kalamazdı. Ev sorunu ise ayrı bir dertti.

* * *

Bir benzincide gece bekçiliği yapan Ali Baba şimdilik kardeşinin evinde idare ediyordu ama bir yatacak yar bulabilmek için çare arıyordu. Gidip kahvedeki hemşerilerle konuşmayı düşündü. Hemşehriilerin pazar günleri kahvede toplandıklarını biliyordu. Kahveye gittiğinde oradaki köylülerini bir masa etrafında gördü. Gençlerden biri kalkıp yer gösterdi. Ali de masadakilerin yanına oturdu. Her kafadan bir ses çıkıyor, sesler birbirine karışıyordu. Dışardan gelen Fuat da yanlarına geldi, ayakta dikilerek onları seyrediyordu. Fuat'ın ağabeyi Mehmet de oradaydı. Kardeşi Fuat'a seslendi:

"Fuat nereden geliyorsun?"

"Evden geliyorum."

"Evide başka kimse var mı?"

"Ben gelirken Yakup ve Avni ağabey evdeydiler."

Ali, Baba'nın dikkatini çekmişti. Hemen Mehmet'e sordu:

“Mehmet ev nerede?”

“Buraya çok yakın, hemen şurada.”

“Şura neresi oğlum?”

“Kahvenin arkasındaki bir hanın odası.”

“Orda böyle kalacak yerler var mı?”

“Hanın sahibi kurnaz adam. Odaları tek tek bekârlara vermiş. Bütün odalar dolu.”

“Bir odada kaç kişi kalıyor ki?”

- Öbür odaları tam bilemiyorum ama bizim odada dört kişi kalıyoruz.

“Dört kişi bir odaya nasıl sığıyor?”

“Dedim ya, han sahibi kurnaz. Odalara ranzalar yaptırmış. İki kişi bir duvarın dibinde, iki kişi de karşı duvarın dibindeki ranzada yatıyor.”

“O handa bize de bir yer bulabilir misin?”

“Dayı, bizim odada kalan Sıtkı önümüzdeki hafta gidiyor. E-
ğer beğenirsen gel.”

“Beğenirsen ne demek. Başımızı sokacak bir yer bulabildik de daha ne istiyoruz.”

Ali Baba bayağı sevinmişti. Kahve çıkışı Mehmet'le beraber giderek yeri gördü. İlk görüşte ürperdi, yer hoşuna gitmedi ama başka yapacak bir şey yoktu. Yer hoş değil ama odanın kirası dörde bölüdüğü için ucuza geliyordu. Şimdilik idare eder, diye düşündü ve kabul etti. Köye gidecek olan Sıtkı da oradaydı. Onunla da konuştular. Sıtkı odanın sağındaki üst ranzada yatıyordu. Ali Baba Sıtkı'nın yattığı yere baktı, ranzadaki yatakları gördü. Aklına yatak sorunu geldi ve hemen Sıtkı'ya sordu:

“Sıtkı Efendi, sen köye giderken bu yatağı götüreceksin mi?”

“Yok Ali Dayı, bunun neyini götüreyim?”

“Ne yapacaksın?”

“Bilemiyorum ki!. Şimdilik bir şey düşünmedim, herhalde burada bırakacağım.”

“Öyleyse bize sat.”

“Olur dayı, canına kurban olsun.”

Ali Baba gidip yatağı eliyle yokladı. Bunlar yatak değil, ezilmiş birer minder gibiydi, hem de kir pas içindeydi. Fiyat bakımından da anlaştılar. Artık Ali Baba yatacak yeri, hatta yatağı bile ayarlamıştı. Bu yatakta geceleri Nihat, gündüz de ben yatarım diye düşündü. Bundan sonra yaşamlarına burada devam edeceklerdi. Başını kaldırıp etrafa alıcı gözle şöyle bir baktı. Senelelerdir boya badana olmamış odanın her tarafı simsiyahtı. Tavanın köşelerinden örümcekler sarkıyordu. Uydurma tahtalardan yapılan ranzaların her tarafı kırık döküktü. Kırılan pencere camları, parça eklenerek kapatılmış, bazı yerleri ise bantla yapıştırılarak kaymaları önlenmiş. Pencere önünde kahve masaları gibi dört köşe küçük bir masa vardı. Masa etrafında üç tane de eski tahta sandalye duruyordu. Odaya sağ köşeden girildiği için kapının solundaki boşluğa bir dolap koymuşlar. Bu dolap birçok raftan oluşuyordu. Her raf bir kişiye aitti. Dolabın laçkalaşmış kapıları kilitlenemiyordu. İsteyen istediği zaman açabiliyordu. Oda'nın tabanı beton olduğundan içeriye ayakkabılarla giriliyordu. Odaya giriş kapısı ise başka bir alemde. Yamulmuş ve açılıp kapanırken bir ucu yere sürünüyordu, menteşeleri gıcır gıcır ötüyordu. Altında eşik olmadığı için yamuk tarafı aralıktıydı. Kapıyı kilitleyebilmek için kolundan tutup biraz yukarıya kaldırmak gerekiyordu. İçerde dört kişi yaşadığı için dört tane de anahtarı vardı. Tuvalet olarak da merdivenin yanındaki bir kapıyı gösterdiler. Her katta bir tuvalet varmış. Ali Baba bu gözlemlerden sonra Mehmet'le beraber bir ranzaya oturdu ve oda hakkında konuşmaya başladılar.

“Mehmet su işini ve yıkanmayı nasıl hallediyorsunuz?”

“Tuvaletin yanında bir lavabo var, yüzümüzü orada yıkıyoruz.”

“Banyo işini ne yapıyorsunuz?”

“Gerektiğinde Hamama gidip yıkanıyoruz. Su ısıtıp tuvalette dökünmek isteyenler de oluyor ama burası kalabalık olduğu için herkes laf ediyor.”

“Yemek işini nasıl ayarlıyorsunuz?”

“Ya helva peynir gibi bir şeyler alıp burada yiyoruz, ya da gidip dışarıda bir yerlerde karnımızı doyuruyoruz.”

Vakit epey ilerlemişti. Ali Baba kalkmak istedi. Mehmet de kalktı ve tokalaşarak ayrıldılar. Ali Baba dışarı çıktı ama kafası allak bullaktı. Köydeki evleri gözünün önüne geldi. Üstü düz damlı toprak evdi ama genişti, serbestti. Böyle pis değildi. Hele yatak durumu ise daha başkaydı. Köydeki yatağı bir karış boyunda olup yünden yapılmıştı. İstanbul’da daha iyi koşullarda yaşamayı düşünmüştü. “Bu nasıl bir yaşam?” diyordu.

Taşınacakları oda için bazı hazırlıklar yapıp bekâr odasına taşındılar. Bu kalabalık ve pislği gören Nihat irkildi. Odadaki çeşkilmez kokuda duramıyordu ama babasıyla beraber gelmişlerdi. Kabul etmek zorundaydı. Eşyalarını yerlerine koyduktan sonra pencere önündeki tahta sandalyelere oturdular ve oda arkadaşlarıyla sohbe başladılar. Artık akşam olmuştu. Günlerden cumartesi olmasına rağmen Ali Baba gene işine gidecekti. Gitmeden Nihat’la beraber bir şeyler yemeleri gerekiyordu. Yanlarında yiyecek bir şey yoktu, dışarıda yiyeceklerdi, beraber dışarı çıktılar. Nerede ne yemeli, derken Bolulu Kamil Usta’nın lokantasını gördüler. Burası ahşap bir evin altındaki büyükçe dükkândı. Kamil Usta çorba, pilav, kuru fasulye gibi yemekler yapıyordu. Buraya girip fasulye-pilav yiyip çıktılar. Ali Baba Nihat’ı orada bırakarak işine gitti.

* * *

Yalnız kalan Nihat o anda kendini bir boşlukta hissetti. Pek tanımadığı bir muhitte yapayalnızdı. Nereye gidecekti, ne yapacaktı?. Cadde boyunca yavaş yavaş yürüyordu. Caddenin sağı solu hep dükkânlarla doluydu. Bu dükkânlarda çeşitli şeyler satıyorlardı. Dükkânlar arasında bir lokanta daha vardı. Bu lokantayı görünce aklına geldi. Kendisi ilk olarak bu akşam bir lokantada yemek yemişti. Bundan sonra belki de arada bir buraya geliriz diye düşündü. Caddenin sonuna doğru, sol tarafta üstü ke-

mer şeklinde olan ve herkesin girip çıktığı büyük bir kapı vardı. Şöyle kafasını kaldırıp bir baktı. Merak bu ya!.. Herkesle beraber o da bu kapıdan içeri girdi. Kapı girişinin hemen solunda küçük bir ayakkabı tamirci dükkânı vardı. Sağ tarafta ise geniş mermer merdivenlerle bir camiye çıkılıyordu. Merdivenler ve cami hoşuna gitmişti. Caminin karşısına geçip bakmaya başladı. Merdivenlerden sonra bir düzlük vardı ve burada uzunca mermer direkler görünüyordu. Direkler arasına süslü kemerler yapmışlar. Caminin üstü kubbe şeklinde olup iki yanında da çok yüksek minareler dikiliydi.

Kulağına bir ezan sesi geldi. Sese doğru baktı. Minarenin şerefesinde bir hoca elini kulağına atmış yanık yanık ezan okuyordu. Bir de hoşuna gitti ki. Durdu, ezanı bitene kadar dinledi. Camiye girip herkesle beraber namaz kılmak istedi ama abdesti yoktu. Herkes cami önündeki musluklarda abdest alıyordu. O daha önce bu abdest alanları görmemişti. Ya ihtiyacı olmadığı için dikkatini çekmemişti, ya da camiye hayran olduğu için bunlar gözüne görünmemişti. O da gidip abdest aldı ve camiye girdi. Caminin içi çok büyüktü. Tabanı halı ve kilimle örtülmüştü. Yan duvarlar eski yazılarıyla süslü ve baş döndürücü bir güzelliğe sahipti. Cami büyük olmasına rağmen ön kısmında birkaç sıra insan vardı. Kendi de gidip arka sıradaki insanların yanında safa girdi. Namazlarını kılıp dualarını ettikten sonra dışarı çıktılar. Herkes bir tarafa gitti. Nihat gene yalnız kalmıştı. Geldiği yerden geri dönerek bu defa caddenin öbür tarafına doğru ilerlemeye başladı. İlerde caddenin kenarında minareye benzeyen bir sütun daha yükseliyordu. Sütun yangından çıkmış gibi simsiyahtı. Bazı yerlerinden çatlaktı ve belirli aralıklarla da demir çemberle çevriliydi. Bu muhite acaba bu çemberli sütundan dolayı mı Çemberlitaş diyorlardı, diye düşündü. Gözü yolun öbür tarafındaki afişlere ilişti. Yolu geçip bu afişlere baktı. Bu afişler oradaki sinemada oynayan filmin reklamıydı. Bir müddet bu afişleri seyretti ve gene yola döndü. Bir kundura mağazasının önünde durup vitrindeki ayakkabılara baktı. Artık hava kararıyordu. Yeni taşındıkları eve doğru ilerlemeye başladı. Gelip evi buldu ve içeri girdi. İçerde bir sürü insan vardı. Yeni gördüğü insanlar kendisine “hoş geldin” dediler. O da herkes gibi bir ranzanın ke-

narına oturdu. Herkes bir şeyler konuşuyor, Nihat bir kenarda sessice oturuyordu. Yorgun olduğundan, belki de sessiz kalışından olacak ki uykusu geldi ve esnemeye başladı. Kendi yataklarına soyunmadan uzanmıştı, kendinden geçerek uyuya kaldı. Oradakiler hiç ellemediler ve yorganını üstüne örterek öylece bıraktılar.

Sabah olmuş, Ali Baba işten dönmüştü. İçeri girip Nihat'ı uyur görünce sevindi ve biraz rahatladı. Yorganı hafif kaldırıncı elbisesiyle yatmış olduğunu anladı. Bu defa da üzüldü. Dudağını büzüp, boynunu büküp kafasını sallamaya başladı. Çocuğa acıyordu ama kendi durumu da ondan iyi değildi. Bir kenara oturdu ve bir sigara yaktı. Dumanını içine çekti. Hızlı çekmiş olacak ki öksürdü. Öksürük sesine kimileri uyandı. Ufak ufak konuşmaya başladılar. Artık herkes uyanmıştı. Nihat da uyanıp yatakta doğruldu. Evvela şaşırır gibi oldu ama yeni yerlerini hatırladı. Oradakileri şöyle bir gözden geçirdi ve babasını onların arasında görünce sevindi. Günlerden pazar olduğu için hemen hemen herkes odadaydı. Odanın içi bir curcuna idi. Saat ona doğru evden çıkarak kahveye gittiler. Kahvenin önünde bir adam el arabasında börek satıyordu. Ali Baba oradan iki parça kürt böreği aldı ve kahveye girdiler. Çok hemşehri gelmişti. Bir tarafa oturdular, iki de çay söyleyerek böreklerini yediler.

Ahmet Dayı'nın köyünden birinin düğünü vardı. Bu düğüne Ahmet Dayı da davetliydi. Salona girdiğinde şöyle bir baktı. İlerdeki masanın etrafında insanlar oturuyordu. Masaya yanaştı, selam verip yanlarına oturdu. Ahmet Dayı'nın yanındaki kişi, onların komşu köylüsü olan Değirmenci Rıza'nın oğlu Recep'ti. Ali Dayı Recep'i tanıyordu ama ne iş yaptığını bilmiyordu. Recep'le işi hakkında konuşmaya başladılar.

“Recep ne iş yapıyorsun, nerede çalışıyorsun?”

“Dayı ben Atlas Lastik Fabrikası'ndayım.”

“Orada ne yapıyorsun?”

“İşçilerin başında bulunuyorum.”

Fabrikada ne gibi işler yapılıyor?”

“Çeşitli lastik ayakkabılar yapılıyor.”

“Fabrika nerede?”

“Şişli'de. Camiden biraz ilerde.”

“Yolu nasıl? Vasıta var mı? Nasıl gidip geliyorsun?”

“Buradan Şişli’ye kadar tramvayla gidiyorum. Kısa bir mesafeyi de yürüyorum.”

“Fabrikada kaç kişi çalışıyor?”

“Toplam olarak seksen kişi var.”

“Öyleyse her çeşit insan bulunuyor...”

“Var ya... Lazı da var, Kürdü de var... Fabrikada her adama göre iş var...”

“Recep, bizim oğlana bir iş arıyoruz, acaba ona göre de bir iş olur mu?”

“Olmaz olur mu? Orası bir fabrika, eğer beğenirse iş de ayarlanır.”

“Nasıl yapalım? Getirsem işe alırlar mı?”

“Ne demek dayı!.. Ben orada neciyim? ‘Recep Usta’yı görmek istiyoruz,’ deyin yeter.”

“Ne zaman gelelim?”

“Eğer isterseniz yarın gelin.”

Bu konuşmalardan sonra Ali Dayı fabrikanın adresini aldı ve nasıl gidileceğini öğrendi. Yarın sabahleyin geleceklerini söyledi. Pazartesi sabahı, oğlu Aydın’ı da alarak gitmek üzere tramvaya bindiler. Tramvay birçok yerden geçerek son durağı olan Şişli’ye geldi. Tramvaydan indikten sonra caminin solundan ilerlemeye başladılar ve bir müddet sonra Recep Usta’nın tarif ettiği yüksek taş duvarı gördüler. Taş duvarın önünden ilerleyerek büyük demir kapıya kadar geldiler. Recep Usta’nın dediği gibi, bu kapının üstünde “Ermeni Kabristanı” diye yazıyordu. Kapının karşısındaki hangar gibi binanın kapısında da “Atlas Lastik Fabrikası” yazılıydı. Fabrikayı bulmuşlardı ama kapısı kapalıydı. Kapalı kapının önüne gittiler ama içeri nasıl gireceklerdi? Kapının yanında bir zil vardı. Gidip o zile bastılar. Biraz sonra kapı açıldı. Kapıda bir adam görüldü. Adama yanaşıp, Recep Usta’yı görmeye geldiklerini söylediler. Adam onları içeri aldı ve girişteki küçük odada oturmalarını söyledi. Onlar odada otururken adam da Recep Usta’ya haber vermeye gitti. Biraz sonra beraberce geldiler. Selamlaşp tokalaştılar ve oradan kal-

kıp büroya doğru ilerlediler. Koridorda giderken iri vücutlu ve etine dolgunca sarışın bir adamla karşılaştılar. Recep Usta o adamı, “Merhaba Mösyö Salomon,” diyerek selamladı. İlerde kocaman bir salon vardı. Salonun sol tarafında iki metre aralıklarla sıralanmış uzun masalar duruyordu. Bu masalarda karşılıklı çalışan insanlar elleriyle bir şeyler yapıyorlardı. Bu çalışma salonuna girmeden sol köşede büro denilen camekânlı bir yer bulunuyordu. Bu büronun salona bakan cephesi tamamen camdı ve büroda oturanlar masalarda çalışanları rahatlıkla görebiliyorlardı. Recep Usta onları bu büroya götürdü. Burada üç kişi çalışıyordu. Onları büyük bir masanın arkasında oturan Sara isimli otuz yaşlarında sarışın bir bayanın yanına götürdü ve Aydın’ı tanıtarak burada çalışacağını söyledi. Sara Hanım da Aydın’ın nüfus cüzdanını istedi ve kaydını yaptıktan sonra yarın gelip işbaşı yapmasını söyledi. Hep beraber bürodan çıktılar ve gene küçük odaya geldiler. Ayaküstü konuşmaya başladılar. Ahmet Dayı o sarışın adamı merak ettiği için sordu:

“Recep Usta, o yolda gördüğümüz adam ecnebi mi?”

“Hayır, ecnebi değil.”

“İsmi yabancı geldi de.”

“Evet, bize yabancı gelen bir isim ama o da Türk. Fabrikanın sahibi bir Yahudi.”

Ahmet Dayı Aydın’ın kaçta geleceğini ve gelirken neler getireceğini sorup öğrendi. Ustayı fazla meşgul etmemek için tokalaşıp ayrıldılar. Artık Aydın yeni bir işe girmişti. Ne yapacağını, nasıl çalışacağını bilmiyordu ama gene de memnundu. Babasıyla beraber geldikleri yoldan geri döndüler. Dönerken kendine göre işaretler belirlendi. Yarın yalnız gelecekti. Acaba yolları şaşırır mıyım, diye korkuyordu. Ertesi gün tramvaya binerek Şişli’ye gitti. Son durakta inen Aydın şaşırmadan gidip fabrikayı buldu. Bu defa fabrikanın kapısı açıktı ve gelen işçiler içeri giriyordu. Aydın da herkes gibi içeri girdi. Dün gördüğü bekçi Aydın’ı gene girişteki odaya aldı ve oturmasını söyledi. Bir müddet oturduktan sonra Recep Usta geldi ve Aydın’ı da alarak salona doğru ilerlediler. Büronun önündeki masanın yanına gittiler. Recep Usta o masanın sorumlusu olan Ali Usta’ya seslendi:

“Ali Usta, Aydın benim yabancıım değil, senin yanında çalışacak. Birkaç gün sizin çalışmalarınızı öğrensin. Ona göre işler vererek sizin gibi usta olmasına yardımcı olun.”

“Baş üstüne Usta.”

“Bir dolap verin, tuvaletleri ve yıkanma yerlerini de gösterin.”

“Sen merak etme usta.”

Recep Usta, Aydın’ı orada bırakıp gitti. Aydın ilk gün hiçbir iş yapmadı. Orada çalışanlara baktı. Bir müddet de el arabasıyla gelen kalıpları ve işlenecek malları alıp masaya koyuyor, işlenmiş malları da arabaya yüklüyordu. Gelen malzemeleri tanıdı ve nerelerde kullanılacağını öğrendi. İşlemesi de basitti. “Bu işleri ben de yapabilirim,” diyordu.

Masada dört çeşit malzeme, bir de ayağa benzeyen kalıplar vardı. Malzeme olarak; taban astarı, yüz lastiği, kalın taban lastiği ve topuk kapağı diye adlandırılan parçalar ve tutkal vardı. Çalışanlar da sırayla; astarcı, tutkalcı, yüzcü, tabancı ve çizgici diye altı kişi olup herkesin işine göre kullanacağı takımı vardı.

Aydın bu işleri kısa zamanda öğrendi ama Ali Usta ona ağır iş vermiyordu. Aydın masada çizgicilik yapıyordu. Masada çalışanlar; Ali, İsmet, Suat, Zeynep, Mergübe ve Aydın’dı. Bu işçiler durmadan çalışıyorlardı, çıkardıkları mal ise hemen dışarıya gönderiliyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrası böyle bir fabrikanın olması ve burada bir iş bulmak şanstı. Aydın’ın buraya girmesi de Recep Usta’nın sayesinde olmuştu.

* * *

Aydın’ın işi rahattı. Arkadaşlarına ve fabrikaya alışmıştı. Hele kendi emsali olup karşısında çalışan topukçu Zeynep çok hoşuna gidiyordu. Onunla çok şakalaşıyor ve öğlen yemekleri için beraber dışarı çıkıyorlardı. Öğlende bakkaldan bir şeyler alıyorlar ya da fabrikanın kenarına gelen ve el arabasıyla köfte, pilav, poğaç, börek gibi şeyler satan satıcılardan aldıklarıyla karınlarını doyuruyorlardı.

Fabrikada çalışanların çoğu köy kökenli insanlardı. Kimi bir gecekondu yapmış kiradan kurtulmuş, kimi de bir yer kiralayarak başını sokmuştu. Zeynep de Feriköy deresindeki bir gecekonduya oturuyordu. Akşam paydosunda birçok arkadaş Şişli'ye kadar hep beraber yürüyorlardı. Aydın onlardan ayrılıp tramvaya giderken, Zeynep'le birbirlerine bakıp gülüşerek ayrılıyorlardı.

Zeynep, Ordu'nun Mesudiye kazasından gelmişti.. Anası, babası, ağabeyi ve Zeynep Feriköy'deki iki odalı gecekonduya yerleştikten sonra geçim derdine düşmüşlerdi. Baba, her ne kadar inşaatlarda amelelik yapsa da devamlı iş bulamıyormuş. Ağabeyi de bir berber yanında çıraklık yapıyormuş. Bir gün acı bir haber gelmiş. İnşaatçı çalışan babası iskeleden düşerek ölmüş. Ağabeyinin de askerlik çağı geldiği için askere gitmiş. Sahipsiz kalan dul anne geçim için çırpırırken, Atlas Lastik Fabrikası'nda çalışan bir komşusunun yardımıyla Zeynep'i fabrikaya almışlar. Zeynep de anasına yardım için çalışıyormuş. Uğraşı günlük yaşamını sağlamaktı. Bu durumda olan kızın kendi gibi garip olan Aydın'a karşı ilgisi ne kadar olurdu ki?

Zeynep alımlı ve güzel bir kızdı. Mesudiyeli olup da burada iş kurmuş, cebinde parası olan bir hemşehrîsi Zeynep'i oğullarına istemişti. Anası bu evliliğe razı olmuştu ama bir şartı vardı. Askerdeki oğlunun dönüşünü ve bir iş bulana kadar beklemelelerini öne sürüyordu. Onlar da kabul etmişlerdi. Zeynep ise anasının sözünden çıkamıyordu. Bunu duyan Aydın belli etmek istemiyordu ama için için de üzülüyordu.

MESLEK PEŞİNDE

Nazmi Dayı köyde ilkokulu bitiren oğlu Hikmet'i okutamadı. Hiç değilse bir meslek öğreysin diye yanma aldı. Ne yapayım? Hangi mesleğe vereyim derken hemşehri kahvesinde Ankara'dan gelmiş olan Mehmet isimli birisiyle karşılaştı. Mehmet matbaada çalışıyormuş. Entertip operatörlüğü yapıyormuş. Bu meslek güzel olmakla beraber çok da paralıymış. Nazmi Dayı'nın hoşuna gitti ve Aydın'ı bu mesleğe vermek istedi. Nasıl bir çaresini bulalım, derken Hüsnü Tabiat Matbaası'nda çalışan Hakkı Dayı aklına geldi. Hakkı Dayı'yı bulup konuyu açtı. O da "Bir araştıralım," dedi. Aradan bir ay geçmişti ki Hakkı Dayı müjdeyi verdi.

Çalıştığı matbaanın entertip makinelerinin tamir işini yapan Natık adında bir usta varmış. Bu ustanın küçük bir matbaası ve orada bir de entertip makinesi varmış. Bu usta akli başında ve güvenilir bir çırak istiyormuş. Hakkı Dayı da ona söylemiş, o da getir de görelim, demiş. Nazmı Dayı bu habere çok sevindi ve Hakkı Dayı ile gidip Natık Usta'yı buldular.

Gittikleri matbaa İstanbul Vilayet binasının karşısındaki dar sokakta, Işıl Matbaası adında küçük bir dükkândı. Niyazı Bey'le Natık Usta ortaklardı. Matbaaya girince Natık Usta Hakkı Da-

yı'yı tanıdı ve içeriye buyur etti. İçerde bir entertip dizgi makinesi vardı. Arka tarafta da uzunca bir mürettip masası bulunuyordu. Küçük bir matbaaydı ama onlar için öğrenecekleri meslek mühimdi. Hakkı Dayı Hikmet'i tanıttı. Natık Usta da onu işe aldı. Hikmet yarından itibaren bu küçük dükkânda çalışacaktı. Dükkân eve yakındı ve yürüyerek gidip geliyordu. Hem de yeni işi bir meslekti.

İşil Matbaası'nda işe başladı ama küçük dükkânda yalnız başına sıkılıyordu. Zamanla buraya da alıştı. Ustasına son derece saygılıydı. Dükkânın her işine koşuyordu ve kendini sevdirmişti. Natık Usta ve Niyazı Bey Beylerbeyi'nde oturdukları için geç geliyorlardı. Deniz sisli olursa vapurlar çalışmadığı için bazen işe bile gelemedikleri oluyordu. İşte bu nedenle matbaanın anahtarını itimat ettikleri Hikmet'e vermişlerdi. Hikmet erkenden gelip dükkânı açıyor, temizliyor ve dizgi makinesinin potasını açarak hurufatın (kurşunun) erimesini sağlıyordu. Ustalar geldiğinde dükkânı çalışmaya hazır buluyorlardı. Çalışıp işini bitiren ustalar dükkânı olduğu gibi bırakıp gidiyorlardı. Dükkânı akşam kapatan gene Hikmet'ti. Bazı akşamları onlar gittikten sonra makineye oturup klavyede el alıştırmayı yapıyordu. Bir akşam makineyi açarak çalıştırdı. Natık Usta'nın yaptığı gibi kumpasa matrisleri dizdi ve biraz da korkarak kumpasın kolunu kaldırıp dizdiği matrisleri pota önüne gönderdi. Makine otomatik olarak çalışmaya başladı ve kalıba dökülmüş olan kurşun hurufat teknesine geldi. Hikmet çok sevindi. Makineyi çalıştırmayı başarmıştı. Tekneye gelen kalıplanmış kurşunu alıp incelemek istedi ama çok sıcaktı. Üfledi, aldı betonun üstüne koydu ve soğumasını bekledi. Soğuyan kurşunu alıp baktığında bir eksiklik görmedi. Ustanın yaptığı gibi normal döküm olmuştu. O akşam dört beş satır daha dizerek denemeyi gerçekleştirdi. Artık her akşam azar azar çalışarak makineye iyice alıştı. İstiyordu ki ustanın haberi ola da kendine otur makinede çalış diye, ama usta onun makinede çalıştığını bilmiyordu.

Bir gün Natık Usta çalışırken aniden makineyi kapatarak Sirkeci'ye gitti. Giderken de: "Birkaç saat gecikebilirim, arayan olursa birazdan gelecek dersin," dedi. Niyazı Bey de dükkânda

yoktu. Yalnız kalan Hikmet makineyi açarak çalıştırdı ve Natık Usta'nın bıraktığı yerden devamla dizmeye başladı. Dizgi işini ağır yapıyordu ama becerebiliyordu. Makineye o kadar dalmıştı ki, Natık Usta geldiğinde Hikmet makinede çalışıyordu. Natık Usta'yı tepesinde dikilmiş kendini seyrederken görünce çok korktu ve makineden kalkarak geri çekildi. Natık Usta hafif gülümseyerek Hikmet'e sordu:

“Sen makineyi çalıştırabiliyor musun?”

“Çalıştırmaya uğraşıyorum usta.”

“Hele otur da bir çalıştır göreyim.”

Hikmet çok heyecanlı olarak makineye oturup bir satır dizdi. Bunu gören Natık Usta, “Aferin Hikmet, makineyi çalıştırmayı öğrenmişin ama bizim haberimiz olmadan makineye oturma, sonra bir kaza yaparsın,” dedi. Hikmet de “Baş üstüne Usta,” diyerek yerinden kalkıp geri çekildi. Hikmet hem heyecanlı hem de sevinçliydi. Ustası kendini azarlamamıştı ve makineyi çalıştırdığını da öğrenmişti. Artık bundan sonra daha rahat makineye oturabilirdi.

Natık Usta basit bir masal kitabı diziyordu. Acele ediyordu. Baskıya yetişmesi gerekiyordu. Aksilik bu ya, usta merdivenden inerken ayağı kayıp düştü. Doktora gittiler. Bacağı incinmiş ve istirahat etmesi gerekiyormuş. Ne yapacağını düşünen usta çare olarak makineyi Hikmet'e bırakmaya karar verdi. Hikmet'i yanına çağırarak sordu:

“Makineyi çalıştırarak dizgi işine devam edebilir misin?”

“Siz bilirsiniz usta. Bırakırsanız devam ederim.”

“Oğlum iyi de bir kaza yapmayasın!”

“Yapmam usta, korkmayın!”

“Peki, sen kaldığım yerden devam et ama acele edip de bir kazaya sebep olma.”

“Başüstüne usta.”

Natık Usta istirahat için eve gitti. Hikmet de makineye geçerek çalışmaya başladı. Natık Usta fazla duramadı. İki gün sonra geldi. Makine sağlamdı. Hikmet de sekiz on sayfa kadar dizmiş-

ti. Dizilenler bir forma olunca prova çıkararak tashihe (düzeltme) gönderildi. Tashihten gelen provalar berbattı. Hikmet'in dizdiği kısmın yarıya yakını yanlışlarla doluydu. Yanlışlar da Hikmet'in şive bozukluğundan olmuştu. Yazıyı köyde konuştuğu şive ile dizmişti. Bunu gören usta Hikmet'i çağırarak nasihatte bulundu.

“Bak oğlum... Dizdiğin yazının yarısı yanlış. Bu senin şive bozukluğundan ileri geliyor. Eğer sen şiveni değiştiremezsen operatör olamazsın. Şiveni düzeltmek için de biraz köylülerden uzak dur ve çok gazete oku. Ucuz gazeteler var. Onlardan al ve yapabilirsen sesli okumaya çalış.”

Ustasına saygılı olan ve ona inanan Hikmet her gün bir gazete alıyordu. Artık gazeteye, dolayısıyla da okumaya alışmıştı. Mesleğinin ustası olmak için okuyordu. Bu arada genel kültürü artıyor ve görüş açısı da genişliyordu. Her fırsatta makineye oturuyordu. Şivesi de oldukça düzelmişti. Artık makineyi de rahatlıkla çalıştırıyordu. Bu kurulu düzen devam ederken diğer patron Niyazi Bey devamlı Natık Ustayaya çatıp geçimsizlik çıkarıyordu. Buna tahammül edemeyen Natık Usta ortaklığı bozup ayrılmaya karar verdi. Dükkânı bırakan usta gidip Tan Matbaasında çalışmaya başladı. Ustanın ayrılışına üzülen Nihat bir yandan da memnundu çünkü usta gidince makine tamamen kendisine kalacaktı. Artık Hikmet makineyi teslim almıştı ve yalnız başına idare ediyordu. Aylarca çalıştı, artık makinenin ustası olmuştu. Bu arada fırsat buldukça Tan Matbaası'na gidip Natık Usta'yı ziyaret ediyordu. Tan Matbaası çok büyüktü. Hatta iki tane de günlük gazete çıkıyordu. Dizgi bölümünde yedi adet entertip makinesi vardı. Bu makinelerde çalışan ustalardan biri işten ayrılmış, makinesi boştu. Natık Usta Hikmet'e sordu:

“Burada bir makine boşaldı. Benim yanıma gelir misin?”

Hikmet hiç düşünmeden cevapladı:

“Usta, alırsanız seve seve gelirim. Hele sizinle çalışmak beni mutlu eder.”

“Ben müdür Haluk Bey'le görüşür seni aldırırım.”

“Sağol Usta.”

Biraz sohbetten sonra Hikmet, Natık Usta'nın yanından ayrı-
lıp giderken Tan Matbaası'nı hayal ediyordu. "Çok büyük mat-
baa. Her türlü matbaa işleri yapıyor ve birçok çalışan var. İler-
de çok meslek arkadaşım olur," diyordu. Natık Usta müdürle
görüşmüş ve olurunu almıştı. Ücreti ise Işıl Matbaası'nda aldı-
ğının iki katı idi. Hikmet zevkinden dört köşe olmuştu. Tan Mat-
baası'nda yeni işine başlamıştı.

MUSLUKÇU

38 Mahallenin serserisi dedikleri Şarapçı Fehmi de kahvedeydi. Fehmi'yi ancak mahalle bekçisi Hamdi durduruyordu. Hamdi bir defa Fehmi'yi copla dövdüğü için ondan korkuyordu. Hamdi'nin olmadığı zamanlarda Fehmi naralar atıp küfürler ediyordu. Fehmi o akşam da şarabı çekmiş, kahvede el kol hareketleriyle ve yüksek sesle konuşuyordu. Fehmi'nin arkası kapıya dönük olup, masada oyun oynayan Mahmut Usta'ya bakarak söyleniyordu. Tam o sırada Bekçi Hamdi kahvenin kapısından içeri girdi. Hamdi'yi gören Mahmut Usta Fehmi'ye kapıyı işaret etti:

“Fehmi cop cop!..”

Kapıya dönüp bakan Fehmi, Hamdi'yi görünce yandaki sandalyeye oturup, söylenmeye başladı:

“Ben bir şey yapmıyorum ki! Ben bugün içmedim, sarhoş değilim ki!..”

Hamdi'nin copu elinde, Fehmi'ye bakarak yavaş yavaş ilerleyip Fehmi'nin yanında durdu:

“Fehmi bir yaramazlık yaparsan canını yakarım!..”

“Yok bekçi baba, hiç yaramazlık yapar mıyım? Hem ben sarhoş değilim ki!..”

Yusuf Baba Mahmut Usta'nın yanında oturmuş oyun seyrediyordu. Hamdi de Mahmut Usta'nın yanına gitti. Onların ısrarına rağmen masalarına oturmadı.

“Ben görevli bir memurum. Görev başında masanıza oturup da çayınızı içemem.”

“Öyleyse ayakta bir çay iç!”

Kahvecinin getirdiği çayı ayakta içmeye başladı. Arada bir de Fehmi'ye bakıyordu.

Herkes bir şeyler anlatıyordu. Masada oturanlar arasında İsmail Usta da vardı. İsmail Usta kahvenin yanındaki küçük bir dükkânda tesisatçılık yapıyordu. Sözü İsmail Usta alarak başından geçen bir olayı anlatmaya başladı:

“Bir gün dükkânda dururken içeriye genç ve güzel bir hanım girdi. Evlerindeki musluğun bozulduğunu söyleyerek tamir etmemi istedi. Ben de olur dedim ve takımları alarak hanımla beraber evlerine gittik. Yukarı çıkıp bozuk musluğu tamir ederken hanım sabahlığıyla yanıma gelip, bacak bacak üstüne atarak seksi hareketler yapmaya başladı. Tam işim bitmişti ki seslendi:

“Usta içerdeki musluk da bozuk, onu da tamir edebilir misin?”

“Tabii hanımefendi...”

Herhalde evde kimse yoktu ki hanım beni yatak odasına götürdü. Yatağına oturup yan yatarak bacağının birini de aşağıya sarkıttı. Yandan yırtmaçlı sabahlığı yana sarktığı için beyaz baldırları görünüyordu. Hanım hafif gülümseyerek parmağıyla baldırını gösterdi:

“İşte bu musluğu da tamir edebilir misin?”

Masada oturanlardan biri lafa karıştı:

“Eee Usta, sonra ne oldu?”

“Ne olacak oğlum, olan oldu.”

“Desene karıyı yedin!..”

“Ne yemesi oğlum, gönlünü yaptım!”

“Evli barklı kadına gitmek günah ama!”

“Kendi isteğiyle oldu oğlum. Belki de sevaba girdim.”

“Daha sonra ne oldu?”

“Salona geçtik. Hem kahve içtik, hem de sohbet ettik.”

“Usta ne sohbeti?”

“Çeşitli şeylerden konuştuk. Daha ziyade kadın kocasını anlattı.”

“Nasıl anlattı? Kocasını kimmiş?”

“Kocasının Sultanhamam’da bir kumaş mağazası varmış. Bu hanım da o mağazada çalışıyormuş. Hovarda patron buna sarkıntılık etmiş ve kızla beraber olmuşlar. Kız bu beraberlikten hamile kalmış. Adamla aralarında 26 yaş fark olmasına rağmen evlenmeye karar vermişler. Evlenmişler ama doğum esnasında bir hayal kırıklığı yaşamışlar. Doğum erken olmuş. Çocuğu kuveze koymuşlar ama yaşatamamışlar. Aradan yıllar geçmesine rağmen bir daha çocukları olmamış. Bu arada kocasında da hastalıklar başlamış. Adam kendi derdine düştüğü için hanımıyla ilgilenememiş. Genç, güzel ve istekli olan kadın beni yakalayınca bu fırsatı değerlendirdi.”

“Usta ne kadar para verdin?”

“Ne parası oğlum?”

“Bari ücretini verdi mi?”

“Ücretimi fazlasıyla verdi, hem de her zaman beklerim dedi!..”

“Usta bu hanımın evi nerede? Kim bu kadın? Biz tanıyor muyuz?”

“Kim olduğunu ne yapacaksın. Hem evleri de buraya uzak.”

Remzi, İsmail Usta’ya baktı:

“Helal olsun be Usta. Herkese böyle nasip çıkmaz. Usta be, beni çirak alır mısın?”

“Defol lan, itlik yapma, kafanı kırarım sonra!..”

İsmail Usta bunları anlattıktan sonra masadakilerin yanında bir havaya girdi. “İşte ben böyle bir hovardayım,” der gibi kabarıyordu.

KATİL KARPUZ

42 Askeri birliğe daha önce gemişler arasında Vanlı ve Adanalı olanlar da vardı. Vanlı Mehmet, Türkçe bilmiyormuş. Askere geldikten sonra öğrenmiş. Adanalı Selahattin ise gözü açık birisi olduğu için çavuş olmuş ve yüzbaşı onu bölük yazıhanesine almış. Her yöreden asker olmasına rağmen hiç kimse birbirini yadırgamıyordu. Güzel havalarda paydostan sonra bölüğün önündeki ağaçların altında oturup sohbet ediyorlardı. Bir akşam gene ağacın altında üç arkadaş otururken Tokatlı Hulki kucağında koca bir karpuzla geldi. Karpuzu gören Selahattin Çavuş'un suratı ekşidi ve içi burkulur gibi oldu. çavuşun durumu Hüseyin'in dikkatini çekmişti ve sordu:

“Hayrola çavuşum, ne oldu? Karpuzu görünce bozuldun.”

“Oğlum o bizim bölgenin ürünü. Ben karpuzla büyüdüm ama şimdi görünce bir tiksinti geliyor.”

“Niye tiksiniyorsun?”

“Bu meret babamın ölümüne sebep oldu da ondan.”

“Nasıl sebep oluyor? Yoksa baban karpuz yerken boğuldu mu?”

“Ne boğulması oğlum!. Dalga mı geçiyorsun?”

“Yok be çavuşum, merak ettim de!..”

“Dedim ya, bizim bölgenin ürünü... Babam evin arkasındaki tarlamızı karpuz yapmıştı. Topladığımız mahsulü götürüp Malatya’da sattı ama ondan sonra da yüreği dayanamadı öldü.”

“Niye ölüyor ki, bunda ne var?”

“Durum öyle değil, işin içinde çok şey var.”

“Nasıl yani?..”

“Hikâyeyi anlatsam siz de hak verirsiniz.”

“Öyleyse anlat da dinleyelim.”

“Babam bir üretici olarak gece gündüz demeden, çoluk çocuk çalışarak, bu yetmezmiş gibi ırgatlar tutarak karpuz üretti. Mevsime göre de turfanda denecek zamanda yetiştirdi. Yetişen ürünleri gene ailecek toplayarak tarlaya oba oba yığdık. Daha sonra bir kamyon kiralayarak yükledik ve satmak için Malatya’ya götürdü.”

“Malatya’da ne olmuş? Satıp da para kazanamadı mı?”

“Ne olacak! Malatya’da başına gelen olay ölümüne sebep oldu.”

“Bir kaza mı olmuş?”

“Evet bir kaza olmuş ama bizim bildiğimiz kazalardan değil.”

“Nasıl yani?”

“Babam gecedен yola çıktığı için sabahleyin erkenden Malatya haline gitmişler. Kamyonu halin bir kenarına çekerek civardaki lokantaların birinde sabah çorbalarını içmişler. Sonra da bir kahveye oturup çay içerek esnafın gelmesini beklemişler.”

“Eee, daha sonra ne olmuş?”

“Dur patlama, anlatıyoruz işte.”

“Esnaflar gelmeye başlamış. Babam da kalkıp kabzımallara giderek taze karpuz getirdiğini söylemiş. Sanki hepsi söz birliği etmiş gibi aynı fiyatı vermişler. Daha konforlu ve bürosunda telefonu olan bir kabzımal kilosunu 35’ten alabileceğini söylemiş.

Babam da düşünmüş taşınmış, “Herhalde piyasası böyle, geri götürsem ne yapacağım?..” demiş ve razı olmuş.

Kabzımalâ dönerek sormuş:

“Kamyonu buraya mı yıkacağız?”

Kabzımal cevaplamış:

“Hayır, ben şimdi bir yere telefon edeceğim, sen malı oraya döküp, tartıp teslim edeceksin, gelip paranı da benden alacaksın.”

“Ne var bunda çavuşum?”

“Ne varsa bunda var. Sonucu anlatırsam biraz sonra sen de hak verirsin!..”

“Öyleyse anlat.”

“Kabzımal telefon açarak birisiyle konuşmaya başlamış. ‘Yeni karpuz geldiğini, malın çok güzel olduğunu’ söyleyerek pazarlık yapmaya başlamış. Kilosu 70’den olmak üzere anlaşmışlar. Kabzımal yeni alıcının adresini babama vererek kamyonu oraya göndermiş. Babam malı götürüp yerine teslim etmiş ama olayın etkisinde kalarak deliye dönmüş!..”

“Malını satmış ya, sevinmesi gerekirken niye deliye dönüyor?”

“Biraz gözünü açarsan sen de deliye dönersin!..”

“Nasıl yani?..”

“Oğlum kabzımal oturduğu yerde bir telefonla kiloda 35 kuruş kazanıyor. Bunu gören babam haklı olarak kendi kendine söylenmeye başlamış, ‘Ben çoluk çocuk, gece gündüz çalışayım, tarlamda yetiştirdiğim mahsulü kiraladığım kamyonla buraya getireyim ve rica minnet 35 kuruşa vereyim, adam bir telefonla kiloda 35 kuruş kazansın!’ diye üzölmüş, kahırlanmış. Bu olayı hazmedemeyen babam devamlı, ‘Olur mu böyle?..’ diye diye dolaşıyordu ve bu üzüntü onun ölümüne sebep oldu.”

“Çavuşum, sahiden olur mu öyle?”

“Oğlum yaşanan bir olay, oluyor işte. Bu sebepten dolayı ki bende karpuzâ karşı bir soğukluk meydana geldi.”

“Çavuşum karpuzun suçu ne? Babanı öldüren karpuz tüccarı!..”

Bir kenarda hikâyeyi sessiz dinleyen Vanlı Mehmet lafa karıştı:

“Çavuşum vallahi ben senin yerinde olsam gider Malatya’daki o adamı vururum!..”

“Mehmet, gidip vurursan ne değişir. Yalnız o adam ölür, sen de hapse girersin.”

“Ama bir daha kimseyi aldatamaz.”

“Evet, o ölünce aldatamaz ama piyasadaki tüm esnaf öyle. Hangisini öldüreceksin? Hem öldürmek çare değil ki!..”

* * *

Hem konuşup hem de karpuzu yemişlerdi ama anlatılan bu konu Hüseyin’in dikkatini çekmiş olacak ki Selahattin Çavuş’la epey sohbet ettiler. Bu sohbetten sonra Hüseyin arada bir Selahattin’in yanına uğruyordu. Bazen Selahattin’e yardımcı da oluyordu. Selahattin’in terhis zamanı yaklaşmıştı. Yüzbaşı Selahattin’den yerine birini yetiştirmesini istedi, o da Hüseyin’i önerdi. Yüzbaşı Hüseyin’e bir onbaşı terfisi taktı ve Gelibolu’daki çavuş kursuna gönderdi.

Gelibolu’daki Çavuş Eğitim Kursu çok kalabalıktı. 400 kişi vardı. Subaylar, astsubaylar, çavuşlar eğitim için uğraş veriyorlardı. Eğitim çavuşlarından Nihat adında biri vardı ki herkes tarafından nefretle anılırdı. Ona “Kasımpaşalı Çingene Nihat” da derlerdi. Nihat Çavuş askerden önce tombalacılık yaparmış. Nâilsa birliğinden onu çavuş kursuna göndermişler. O da kurstan sonra orada kalarak Eğitim Çavuşu olmuş. Koluna çavuş terfisini taktıktan sonra kendi kendine büyüdüğünü zannetmiş. Hele Çavuş Kursu’na gelen kursiyerlere karşı ise krallığını ilan etmiş. Sanki kendini ispatlamak için bu bir fırsattı. Özellikle kendisi nöbetçi çavuş olduğu zaman içtima için toplanan eratin önünde ellerini arkaya bağlayıp, çenesini biraz öne çıkarıp, bir noktaya

bakarak gibi, hafifçe öne doğru eğilerek bir ileri bir geri giderek dolaşırđı. Arada bir durup elindeki küçük sopayla esas duruşunu bozmuş olan erlere vururdu. Nihat Çavuş normal zamanda bile koğuşa girdiğı zaman konuşanlar susar, bir sessizlik olurdu.

Nihat Çavuş'a herkes kızılıyordu ama ondan dayak yiyen birkaç kafadar birleşerek onu dövmeğe karar verdiler. Dövebilmek için تنها bir yerde yakalamak istiyorlardı ama Nihat Çavuş yalnız başına karargâhın dışarı çıkmıyordu. Nihat Çavuş'un Eğitim çavuşluğu bu dönem sonunda bitecekti. Eğitim bittikten sonra o da birliğine onların bineceğı vapurla dönecekti. Çavuşa kızanlardan biri olan Aydınli İsmail yeni bir fikir ortaya attı.

“Arkadaşlar, biz bu it herife fırsat bulup da hakkını veremedik. Nasıl olsa o da aynı vapurla yolculuk yapacak. Biz bu adamı gecenin karanlığında güverteden denize atalım.”

“Çok iyi düşündün İsmail. Gebersin de balıklara yem olsun!..”

“Olur mu yahu? Bu bir cinayettir. Hem günaha gireriz, hem de başımıza iş açarız.”

Gün gelir, eğitim biter, herkes vapurla birliğine dönerken gözler Nihat Çavuş'u aramış ama çavuşun aynı vapura binmediğı anlaşılmış. Meğer, ertesi gün başka bir vapurla birliğine dönmüş. Nihat Çavuş haricinde herkes vapurdaydı da yalnız Konyalı Mustafa aralarında yoktu. Mustafa kendi başına iş açmış ve hastanelik olmuştu. Olayı yakın arkadaşları vapur yolculuğı sırasında anlattılar. Mustafa, Tabur İmamı ile konuşurken dinlemişler. Kışın şiddetli olduğı ve her tarafın buzla kaplandığı bir günde Mustafa hamamcı (gusül aptesi gerekliliğı) olmuş. Sabahın karanlığında yıkanacak bir yer olmadığından deniz kenarına inmiş ve cünüplükten kurtulmak için denizde yıkanmış.

“Bunun Tabur İmamı ile ne ilgisi var ki?”

“Oğlum, Mustafa merak etmiş.”

“Neyi merak etmiş?”

“Cünüplükten kurtulup kurtulmadığını.”

“Nasıl yani?”

“Tuzlu su ile yıkanmış ya!”

“Eee, ne var bunda ki?”

“ ‘Hocam ben tuzlu suda yıkandım, acaba cünüplükten kurtuldum mu?’ demiş.”

“Hoca ne demiş?..”

“Cünüplükten temizlenmenin asıl manasını anlatmış ve Mustafa’yı teselliye çalışmış.”

“Nasıl anlatmış?”

“Hocanın anlattıkları çok enteresanmış. Hoca, ‘Cinsi münasebet esnasında insan heyecanlanır. Vücuttaki ince sarı kılların diplerinden terler çıkar. Bu terler kıl diplerinde kuruyunca hem vücudun hava almasını önler, hem de pis pis kokar. Yıkanmaktaki asıl gaye bu terlerden kurtulmaktır. Sıcak su ile hele sabunlanarak yıkanmak daha makbuldür’ demiş.”

“Mustafa ne demiş?”

“Aradığı cevabı bulamamış olacak ki gene sormuş.”

“Ne sormuş?”

“Tuzlu deniz suyu ile yıkandım. Acaba cünüplükten kurtuldum mu? Yani namazımı normal olarak kılabilir miyim?”

“Hoca ne demiş?”

“Mustafa’yı teselli etmiş, dini öğütlerde bulunmuş.”

“Bununla Mustafa’nın hastalığının ne ilgisi var?”

“Oğlum gecenin ayazında buzlu suda yıkanınca üşütmüş. Günlerce öksürdü durdu. Revire gittiğinde zatürree olmuş diye doktorlar onu hastaneye gönderdiler. Mustafa hastaneden bir daha geri gelmedi. Kim bilir şimdi ne durumda?..”

Vapur Galata Köprüsü’ne yanaştı ve herkes inmeye başladı. İskelede herkes tokalaşıp, kucaklaşıp kendi birliğine gitmek üzere ayrıldılar. Birliğine giden Hüseyin doğruca koğuşa gitti. Koğuştaki arkadaşlarıyla biraz sohbet ettikten sonra yazıhaneye, Selahattin Çavuş’un yanına gitti. Selahattin Çavuş da durumu Yüzbaşı’ya bildirdi. Hüseyin’i yanına çağıran Yüzbaşı aldığı çavuş diplomasını istedi. Hüseyin elindeki diplomayı Yüzbaşı’ya uzattı, Yüzbaşı diplomayı inceledi:

“Aferin oğlum, kursu dört yüz kişi içinde onuncu olarak bitirmişin!..”

Yüzbaşı'nın aklına Selahattin Çavuş gelir ve “yazıhane için Hüseyin’i önermesinde haklıymış” diye düşünür. Daha sonra Selahattin Çavuş’u yanına çağırır:

“Selahattin artık Hüseyin’de seninle çalışacak. Sen terhis olana kadar bunu yetiştir.”

“Emredersiniz Komutan:m.”

* * *

Bu emirden sonra Hüseyin yazıhanede Selahattin Çavuş’un yardımcısı oldu ve Selahattin terhis olana kadar yetiştirdi. Selahattin terhis olduktan sonra yazıhane Hüseyin’e kaldı. Bir müddet sonra bölüğün kıdemli astsubayı Zeki Başçavuş da emekli olunca kısmen onun görevi de Hüseyin’e kaldı. Hüseyin görevini canla başla yaptığı için yüzbaşı onu seviyordu. Sanki bölüğün astsubayı gibiydi. Rahatı ve forsu yerindeydi. Ailesi İstanbul’da yaşadığı için evci kâğıdı da çıkardı. Her hafta izine çıkıyordu. E-ve geliyordu ama annesinin durumu hiç hoşuna gitmiyordu. Annesinde bir şeyler vardı, içi sıkıntılıydı... Ne olabilirdi?

Bir gün oturup konuşmak istedi.

“Anne, ben seni biraz üzüntülü görüyorum. Neyin var? Yoksa hasta mısın?”

“Yok oğul, hasta falan değilim.”

“Sıkıntın niye?”

“Ne bileyim ben, sıkılıyorum işte.”

“Niye ama?”

“Oğlum biz buraya alışamadık.”

“Niye alışamadınız, sizi sıkan ne?”

“Kimsenin bir şey dediği yok ama bu koca köy bize dar geliyor. Burada komşu ve komşuluk yok. Allah’ın bir kulunun gelip de siz kimsiniz, nereden geldiniz, ne yapıyorsunuz, dediği

yok. Oturup odanın küçük penceresinden dışarıyı seyretmek sıkıyor. Bağ yok, bahçe yok ki gidip dolaşmak için.”

“Anne siz de evde oturmayın, kapının önüne çıkın, bir yerlere gezmeye gidin.”

“Oğul, biz nereyi biliyoruz ki nereye gidelim?”

“Hiç değilse bakkala kasaba gidin de biraz açılın. Hem de etrafı öğrenmiş olursunuz.”

“İhtiyaçlarımızı baban paketler içinde getiriyor. Ona da üzülüyorum!..”

“Niye üzülüyorsun anne?”

“Oğlum biz gidip kilerden dolu dolu almaya alışmışız. Kese kâğıdının içinde avuç kadar şeyler. Dilenciye verir gibi elime uzatıyor. Elma aldım, diyor. Hani, nerede diye bakıyorum. Elindeki kese kâğıdını uzatıyor. Sanki kâğıda sayı ile koymuşlar. Ö-nünde kalbur dolusu olmayınca insanın gözü doymuyor ki!..”

“Anne, hiçbir komşu hoş geldin için gelmedi mi?”

“Yok oğlum, gelen giden kimse olmadı. Bu arada kapıya bir dilenci geldi ama verecek bir şey yoktu ki vereyim. Oda ters ters bakarak gitti.”

“Üzülme anne, zamanla siz de alışsınız.”

“Vallahi böyle giderse biraz zor olacak gibi.”

Annesinin bu durumuna üzülen Hüseyin’in birliğinde de bazı şeylere canı sıkılıyordu. Yüzbaşı’nın bazı hareketleri ona ters geliyordu. Daha doğrusu askeriyenin kurallarına da, genel kurallara da aykırı davranışları vardı. Birliğe ait bazı şeyleri şahsı için kullanma eğilimindeydi.

Yine kendisine ters gelen bir emriyle irkildi Hüseyin ve emri dinlemedi. Yüzbaşı emirlerini nasıl dinlemeyeceğini söyleyince de, emirleri dinlememesinin söz konusu olamayacağını ama yanlış emirlere de itaat etmemesi gerektiğini hatırlattı:

“Yok yüzbaşım, ama böylesi emirlere değil!..”

Bu cevap karşısında küplere binen Yüzbaşı, Hüseyin’i karşısına alarak sağlı sollu iki tokat vurdu.

“Defol buradan, seni gözüm görmesin!..”

Hüseyin askerlikte hiç dayak yememişti. İlk olarak yediği bu dayak Hüseyin’e ağır geldi. Hem de haksız yere yemişti. Yüzbaşı’ya için için kızıyordu ve askerliği bu adamın yanında nasıl biteceğim, diye düşünürken aklına matbaadan aldığı bonservisi geldi. Düşündü taşındı ve askeri matbaaya gitmek için bağlı olduğu Birinci Ordu Komutanlığı’na dilekçe yazmaya karar verdi. Günlerden cumaydı. Yüzbaşı evine gittikten sonra bir dilekçe hazırladı. Dilekçesinde “Silsile yoluyla müracaat ettiğim halde müracaatım kabul olmadığı için size göndermek zorunda kaldım,” demeyi de unutmadı. Evcî kâğıdı vardı ve her hafta eve geliyordu. Bu defa eve giderken Aksaray’da tramvaydan indi ve postaneye uğrayarak dilekçesini postaladı.

Aradan 23 gün geçti ki, Birinci Ordu’dan bir zarf geldi. Merak eden Hüseyin zarfı yırtmadan açıp okudu. Kendisinin gönderdiği bonservisi de ekleyerek bir yazı göndermişler. Yazıda, “En kısa zamanda Ankara Ordu Donatım Okulu Matbaası’na gönderilmesi” isteniyordu. Zarfı kapatan Hüseyin’i bir heyecan sarmıştı. “Oh, bu adamdan kurtuluyorum,” diye düşündü ve bu emir karşısında Yüzbaşı’nın tutumu ne olacak diye merak etti. Diğer mektuplarla beraber Yüzbaşı’nın masasına koyarak gelmesini bekledi.

Yüzbaşı gelip odasına girdi. Hüseyin kendisini çağıracağını biliyordu ve heyecanla bekliyordu. Yüzbaşı, “Hüseyin,” diye seslendi. Hiç renk vermemeye çalışan Hüseyin içeri girdi:

“Emredin Yüzbaşım.”

“Sen orduya dilekçe mi gönderdin?”

“Evet Yüzbaşım.”

“Senin orduda tanıdığın kimsen var mı?”

Hüseyin ani bir kararla ve istemeyerek de olsa beyaz bir yalan uydurdu:

“Evet Yüzbaşım. Maslak’taki Harp Akademisi’nde öğretmen tuğgeneral dayım var.”

Yüzbaşı irkilir gibi oldu ve yumuşadı. Hüseyin ise sanki biraz daha cesaretlendi.

“Oğlum, bana söyleseydin ben seni İstanbul’daki bir askeri matbaaya gönderirdim. Bak, Şimdi seni Ankara’ya göndermemi istiyorlar. Hem sen bu dilekçeyle beni de orduya Şikâyet etmiş oluyorsun. Biliyorsun, ordudan generalleri bile atıyorlar. Benim gibi bir yüzbaŐıyı hiÇ dinlemeden ordudan kovarlar, dolayısıyla da ekmeğimle oynamıŐ oluyorsun.”

YüzbaŐıya çok kızgın olan Hüseyin, yüzbaŐının, tuğgeneral dayısından korktuğunu anlamıŐtı. Bu nedenle daha da cesaretlendi:

“Yüzbaşım, siz yüksek tahsil yapmıŐınız. Sizi ordudan atsalar bile gene bir iŐ bulursunuz. Siz ise benim ahlakımla oynadınız ve fenalığa zorladınız. Eğer ben ahlakımı bozarsam insanlığımı kaybederim!..”

Bu cevaba sessiz kalan yüzbaşı, Hüseyin’in yüzüne baktı ve yeni bir emir verdi:

“Hüseyin, depocu Bekir’i bana gönder.”

Bekir geldikten sonra yüzbaşı, Hüseyin’i de yanına çağırarak yeni bir emir verdi:

“Bekir, Hüseyin’i Ankara’ya gönderiyoruz. Orası BaŐkent, dolayısıyla Hüseyin’in temiz giymesi gerekiyor. Elbiselerini deđiŐtir, merasim elbisesi ve ayakkabısı ver. Üzerine kayıtlı bir Şey varsa zorluk çıkarmadan onları da kabul et.”

“Emredersiniz komutanım.”

Hüseyin ertesi gün tüm arkadaşlarıyla vedalaŐarak ayrıldı. Annesinin yanında bir gece kaldıktan sonra Ankara’ya gidip, DıŐkapı’daki Ordu Donatım Okulu Matbaası’na teslim oldu.

52 Köydeki Şerif Dayı hastalanmıştı. Sonra da tedavi için köyden kalkıp İstanbul'a gelmişti. Kalacağı tek yer damadının evi olduğu için orada kalmaya başlamıştı. Ev dar olduğundan erkekler bir odada, kadınlar bir odada yatmak zorunda kalıyorlardı. İstanbul'u seven Şerif Dayı hemen dönmek istemiyordu. Bu arada etrafta, kendi yaşındaki insanlarla da ahbaplık kurmaya başlamıştı. Ev sahibi Siirtli Recep Dayı ile de tanışmışlardı. Bir cumartesi akşamı Şerif Dayı ile Recep Dayı evin önündeki sekide oturup sohbeğe başlamışlardı.

“Recep Efendi Siirt nasıl bir yer?”

“Vallahi kurak, yoksul bir yer. Aşı olmayan, suyu bulunmayan köyleri var. Millet yaşıyor ama sıkıntı içinde yaşıyor.”

“Sen niye köyü bırakıp da buralara geldin?”

“Sıkıntı ve geçim zorluğundan kaçtık.”

“Burada ne iş yaptın? Nasıl geçimini sağladın?”

“Bizim hemşehriler vardı. Onlar pazarcılık yapıyorlardı. Evvela onların yanında çalıştım. Onlara yardımcı oldum. Pazarcılığı öğrenince, ben de yapmaya başladım.”

“Pazarcılık, kârlı bir iş mi?”

“Kârı ne olacak. Çalışırsan para kazanırsın, ama çok zor.”

“Ne zorluğu var ki?”

“Ne, deme!.. Bir kere sabah erkenden kalkıp hale gideceksin. Hal açılmadan orada olmak gerek. Hal açılınca alacağın malları ayıracaksın, onların muamelesini yaptıracaksın, sonra da yükleyip satacağın pazara getireceksin. Pazar yeri ise, başka bir âlem. Açtığın tezgâhın başında akşama kadar dikilip, gelen müşteriye laf anlatacaksın. Aç susuz beklemek zorundasın. Akşam olunca satılmayan malları toplayıp depoya götürmek gerekiyor. Malı depoya bırakıp eve dönersin ama pislik, açlık ve yorgunluktan bitkin halde olursun. Evde bir lokma yemeği yerken uykun gelir. Yarın gene erken kalkacağın için yatmak zorundasın. Yatarsın ama doğru dürüst uyuyamazsın. O koca sandıkları kaldırıp indirmekten her tarafın ağırır, bir de evdeki kalabalık çoluk çocuğun gürültüsünden uyuyabilirsen uyu.”

“Recep Efendi, pazarcılık zormuş.”

“Hem de çok zor. Hepsi bir lokma ekmek için. Ömrümüz böyle tükenip gitti.” 53

“Bu kadar çalışmaya karşılık çok paran olması lazım...”

“Yok babam, işte toru topu bu gecekonduya zorla sahip olabildim.”

“Bu evi nasıl yaptın?”

“Onu hiç sorma. Ben yapamazdım da, bir hemşehrime sayesinde ev sahibi oldum.”

“Nasıl yani?..”

“O hemşehrime hazine arazisi olan bu bayırı çevirmiş, ‘buralar benim,’ demiş. Bir kenarına da bir gecekondu yapmış. Yapmış ama, yalnız başınaymış. Etrafında komşu falan yokmuş. Tek başına hem sıkılmış hem de korkmaya başlamış. Bana dedi ki ‘gel bir kenara sen de gecekondu yap da komşu olalım,’; ben de yeri bedava bulunca bu evi yaptım.”

“Bari kolay yapabildin mi?”

“Kolay olur mu?”

“Bir taraftan pazarcılık yap, öbür taraftan boş zamanlarında gel evle uğraş. Evvela bu bayırı günlerce kazıp düzledim. Taşını tuğlasını sırtımda taşıyarak hazırladım ve başımı sokacak bir yer olarak bu alt katı yaptım.”

“Bunların hepsini sen mi yaptın, yardım eden olmadı mı?”

“Kim yardım edecek, ‘kolay gele,’ diyen bile olmadı. Yapana kadar canım çıktı.”

“Üst katı nasıl yaptın?”

“Üst kat daha rahat oиду. Hazır temel üstüne briketten yapıldığı için hem kolay, hem de çabuk oldu. Üstü yaparken cebimde biraz para olduğu için briket ustalarını da getirmiştim.”

“Üst kat alt kattan daha güzel, niye üst kata çıkmadın?”

“Altı kiraya veremezdim ki, hem versem bile az para verirler. Nasıl olsa biz alışmışız, bari yukarıyı kiraya verelim de birkaç kuruş faydalanalım dedim.”

Konuşmalar uzadı. Yorgun olduğunu belirten Recep Efendi kalkıp gidince, Şerif Dayı da kalkıp içeri girdi. İçeri girdiklerinde, damadı Şükrü elindeki yaranın bezini değiştiriyordu. Şükrü boşta kalmamak için Çemberlitaş’taki presçi Haşim Usta’nın yanında çalışıyordu. Preste çalışmasını öğrenmişti ama sürekli saclarla uğraştığı için eli kesilmişti.

* * *

Ertesi gün, pazardı. Babaanneyi ziyarete gitmek istediler ve hep beraber gittiler. Hoş geldin merasiminden sonra oturup sohbet başladılar. Amcası Şükrü’nün sarılı elini görünce sordu:

“Şükrü eline ne oldu?”

“Dükkânda sac kesti.”

“Zıyanı yok, sanat öğrenmek kolay mı? Sanat o kesiklerden girecek.”

Baba lafa karıştı:

“Nuri bu oğlanın belli bir işi yok. Durumu ve geleceği hiç hoşuma gitmiyor.”

“Ağabey, gelsin bizim dükkânda çalışsın.”

“Nuri, oğlanın bir mesleği yok ki!..”

“Presçi olarak çalışır.”

“Senin orda pres var mı?..”

“Yok ama alırlar...”

“Şükrü için pres mi alacaksın?”

“Zaten almayı düşünüyordum. Bana preslik yeni bir iş teklifi gelmişti. Kârlı bir iş.”

“Ne işiymiş o ki?”

“Gaz ocağı ızgarası işi. Presi aldıktan sonra bir de kalıp yaptırılacak. Ondan sonra ızgara yerine darphane gibi para bas!..”

“Pres alıp, kalıp yaptırmaya paran var mı?”

“Biraz peşin verip borçlanarak alırlar. Kısa zamanda kazanaacağı için hemen öderiz.”

Biraz duraklama oldu ve Nuri amca tekrar söze başladı:

“Ağabey, oğlana iş diyorsun. İşte ona güzel bir iş. Eğer paran varsa presi ortak olalım ve işi de müşterek yapalım. Oğlan hem para kazanır, hem de ufaktan esnaflığa başlamış olur.

55

“Nuri, güzel bir teklif ama hemen cevap vermek kolay değil. Bir düşünüp taşınalım.”

“Hay hay ağabey, nasıl istersen.”

Bu teklif Baba'nın hoşuna gitmişti. Düşündüler taşındılar ve ortak olmaya karar verdiler. Otuz tonluk bir pres aldılar, bir de kalıp yaptırarak gaz ocağı ızgarası basmaya başladılar. Artık Şükrü de esnaf olmuştu!..

SUÇLU ALLAH MI?

56 Tahsin Bey bir büyük bakkalın yanında çalışıyordu. Seneler sonra işi öğrendim diye kendisi de bir bakkal dükkânı açtı. Yaşı 35 civarında olduğu halde bekârdı. İş ve para hırsına kapıldığı için evlenmeyi düşünmüyordu. Dükkânının tam karşısındaki evde ikinci katta oturan bir hanım vardı. Bazen pencereye gelip baktığı zaman dışarıya çıkmış olan Tahsin Bey'le göz göze gelirlerdi. Filiz Hanım pek çirkin sayılmazdı. Onun yaşı da 30 civarındaydı. İsteyenleri olmuştu ama gönlü yükseklerde olduğu için evlenememişti. Yaş ilerledikçe psikolojik bir sıkıntı başlamıştı. Belki de bu sıkıntıdan dolayı pencereden gördüğü Tahsin Bey hoşuna gitmeye başlamıştı. Zengin de sayılırdı. Kendine göre planlar yaptı. Bir şeyler almak için Tahsin Bey'in dükkânına gitti. Yakından görünce daha da beğenmeye başladı ve sık sık gidip öteberi almaya başladı. Alış verişi biraz uzatır, Tahsin Bey'le sohbet ederdi ve bu arada hafif gülücüklerle Tahsin Bey'i etkilemeye çalışırdı. Bu durum uzun sürmedi, ikisi arasında bir gönül bağı kuruldu. Filiz Hanım bazen kendi kendine evlenmişler gibi düşünerek, "Doğacak çocuğumuz kız olursa onu en güzel okulda okutacağım. Okusun adam olsun da benim gibi evde kalmasın," diyordu. Daha sonra da torununu hayal ederek, "O

mavi gözlü, karakaşlı yavrucağın el çırparak bana gülücükler göndermesine nasıl dayanırım?” diyerek kendi gönül bahçesinde çiçekten çiçeğe koşuyordu.

Bu iki müzmin bekâr anlaşarak hayatlarını birleştirdiler. Evliliklerinin ilk yılları güzel geçti ama Tahsin Bey’in çok yorgunluğu nedeniyle hanımıyla pek ilgilenmedi, araya soğukluk girmişti. Hanım da bir insandı ve erkeğine ihtiyacı vardı ama Tahsin Bey bu durumları hiç düşünmüyordu. Arada bir dükkâna gelen Filiz Hanım orada çalışan yakışıklı Necati’ye karşı özlem duymaya başladı.

Filiz Hanım dükkândan aldığı bazı erzakları götüremeyeceğini söyleyerek Tahsin Bey’den Necati ile göndermesini isterdi. Eve gelen Necati’yi Filiz Hanım hemen bırakmazdı. Necati’de art niyet olmamasına rağmen Filiz Hanım onu ayartmaya çalışırdı. Hanımın bu isteğine kavuşabilmesi için yeni bir fırsat doğmuştu.

Tahsin Bey, köydeki ağabeyinin evlenen oğlunun düğününe gidecekti. Gitmişken birkaç gün de kalmayı düşünüyordu. Çalışkan olan, evini tanıyan, namuslu olduğuna inandığı Necati’ye dükkânı bıraktı ve arada bir eve uğramasını, evin ihtiyaçlarını gidermesini, hanımına yardımcı olmasını tembihledi. Necati de bu talimat üzerine akşamları eve giderek bir ihtiyaçları olup olmadığını soruyordu. Filiz Hanım da Necati’yi içeri alarak evde biraz işinin olduğunu söyledi. Necati her zaman işini bitirince giderdi ama bu akşam hanımefendi onu bırakmadı. Yalnız olduğu için korktuğunu, bu nedenle geç vakitlere kadar kendisinin yanında kalmasını istedi.

Filiz Hanım havanın sıcak olduğunu bahane ederek ve sıkılıyorum diyerek öbür odaya gidip üzerindeki elbisesini değiştirdi. Göğüs bölümü açık olan giysisi önden yırtmaçlıydı ve düğmeleri de yarıya kadar açıktı. Hanımefendi hem Necati’yle konuşuyor, hem de akşam yemeği için sofrayı hazırlıyordu. Bu arada iki bardak bira doldurdu. Biralara biraz da votka koymayı ihmal etmedi. Necati ne kadar “yemem” dediyse de sanki bilemediği bir his ona kalmasını emrediyordu. Hanımefendinin ısrarlı isteği üzerine sofraya oturdu. Filiz Hanım, biranın serinletici ve iştah açıcı olduğunu anlatarak içmesini söyledi.

Hiç alkol almamış toy Necati birayı içerken tadını biraz acı bulmakla beraber, hoşuna da gittiği için bardağı azar azar bitirdi. Hanımefendi ikinci bardağı bol votkalı olarak doldurdu ve ısrarla Necati'ye içirdi. Kendisi de karşılıklı içmekten zevk alıyordu. Yemekten sonra ikisi de kanepeye yan yana oturmuşlardı. Filiz Hanım bacak bacak üstüne atarak oturuyordu. Önden yırtmaçlı giysisi bacağından sıyrılmış ve baldırları birer mermer sütun gibi meydana çıkmıştı. Alkole alışkın olmayan Necati yarı sarhoş olmuştu. Bu bulanık kafayla Hanımefendi'nin baldırlarını ve o güzel vücudunu içtenlikle süzüyordu. Bu hal hanımın da hoşuna gidiyordu ve biran önce duygularının gerçekleşmesini istiyordu.

Filiz Hanım Necati'ye kız arkadaşlarının olup olmadığını, onlarla neler konuşup, neler yaptıklarını sordu. Necati ise kız tanıdıkları olduğunu, onlarla güncel konuları konuştuklarını söyledi. Filiz Hanım onlarla sevişip sevişmediğini sorunca Necati biraz da sıkılarak "hayır" cevabını verdi. Bu cevap üzerine Filiz Hanım Necati'ye her gencin sevişmek hakkı olduğunu, ilk teklifin ve hareketin de erkek tarafından olması gerektiğini söyledi. Eğer kimseye söylemez de kendi aralarında kalırsa sevişmeyi kendine öğretmek istediğini söyleyerek elini Necati'nin omzuna atıp tatlı bir gülücük ve baygın gözlerle içi geçercesine bakmaya başladı. Göz göze gelmişlerdi ki Necati'yi kendine doğru çekti, yüzünü yüzüne sürdü ve kollarının arasına alarak sıkmaya başladı. Bir müddet sonra vücuduna yapıştırdığı Necati'yi hafifçe ayırarak gözlerinin içine bakmaya ve dayanamadığı için de dudaklarına yapışıp koparırcasına emmeye başladı.

Necati, başına ilk gelen bu işin rüya mı, gerçek mi olduğunu farkında bile değildi. Kendinden geçiyor, hanımefendiye içtenlikle sarılıyordu. Yarı halde soyunmuş olan Filiz Hanım Necati'yi de kendi eliyle soyundurmaya başladı. Bayılacak hale gelen Filiz Hanım Necati'yi kolları arasında sürüklercesine yatağa götürdü. Hanımefendi misafirini o gece bırakmadı. Bu fırsat bir daha eline geçmeyecekmiş gibi kollarının arasına aldığı Necati'ye sarılarak doya doya sevdi ve öptü, öptü...

Sabah olmuş, uyanmışlardı. Necati biraz sıkıldı ama Filiz Hanım onun sıkılmaması için gayret ediyordu. Kahvaltı yaptılar ve Necati gidip dükkânı açtı. Birkaç gün sonra Tahsin Bey köyden dönmüştü. Çalışmalarına devam ederlerken Necati'nin eve gittiğinde geç gelmesi ve saatlerce evde kalması, Filiz Hanım'ın dükkâna geldiğinde Necati ile fazlasıyla ilgilenmesi Tahsin Bey'in dikkatini çekiyordu. Bir gün Necati'yi eve gönderdiğinde gene gecikince kendi de eve gitti ve kapıyı açıp sessizce yatak odasına girdi ve onları suçüstü yakalayınca deliye döndü. Cebindeki tabancayı o anda hiç gözünü kırpmadan ateşleyerek ikisini de oracıkta öldürdü!..

* * *

Bu hikâyeyi baştan sonuna kadar dinleyen Sakallı Nuri Amca oturduğu yerden kalktı, şöyle bir etrafına bakınarak söylemeye başladı:

“Lailahe illallah!. Allah'ım sen şaşırtma! Şeytan şerrinden 59
koru!..”

Çakal Osman, Nuri Amca'ya cevap verdi:

“Nuri Amca, Allah niye şaşırtsın!. Allah bu hovardalarla mı uğraşacak?”

“Tövbe de oğlum, her şey Allah'tan.”

“Nuri Amca, bunlar kendi aralarında anlaşarak gönül eğlemişler. Sen buna Allah'tan diyorsun. Bu niye Allah'tan olsun? Suçlu Allah mı?”

“Oğlum, Allah'tan değil de kimden?”

“Kimde olacak, paraya tapıp da karısını ihmal eden Tahsin Bey'den!..”

FATURA FARKI

60

İmalat işiyle uğraşan Şakir, yeni bir girişimle pompalı gazocağı imalatına başladı. Ocağın yapılması bir dert, satılması ise ayrı bir dertti. Ocağın görünümü de kendisi de güzeldi ama esnaf malın güzelliğinden ziyade kendi kârını düşünüyordu. Şakir esnafları dolaşıp numuneyi göstererek malını satmaya çalışıyordu. Tanınmış, büyük iş yapan, daha ziyade Anadolu'ya satış yapan Kayserili Faruk Bey ocağı beğendi. Yerli olduğuna inanmak istemedi. Daha sonra da çeşitli cambazlıklar yaparak aşırı kâr sağlamanın yollarını aramaya başladı.

“Ocaklar güzele benziyor, nere malı bunlar?”

“Yabancı malı değil efendim, biz imal ediyoruz.”

“Yoksa bazı parçalarını kaçak mı getiriyorsunuz?”

“Tamamen yerli imalat efendim.”

“Satacağın her mala fatura verebilecek misin?”

“Tabi vereceğim. Faturasız mal olur mu?”

“Niye olmasın, fatura vermedin mi, faturasız olur.”

“Ama biz her sattığımız mala fatura veriyoruz.”

“Bunun fiyatı kaç?”

“Çok değil efendim, tanesi otuz dört lira.”

“İthal malları daha ucuz. Sen onlardan ucuz vermelisin ki malın satılsın.”

“Ama bizim malımız çok sağlam. Her tarafı sarı metalden.”

“Tabii pahalıya mal olduğu için sen de pahalıya satıyorsun.”

“İyi mal için güzel malzeme kullanmak gerek. Dolayısıyla da fiyatına yansıyor.”

“İmalatçı biraz kurnaz olmalı. Her çareye başvurup ucuza mal etmelisin.”

“Nasıl olur ki, ucuza mal etmek?”

“Bak şimdi, bu ocağın ayaklarını da sarıdan yaptım diyorsun. Birinci yanlışın bu.

Demir çubuktan yap be kardeşim. Sarı nikelle kaplarsan bunun demir olduğunu kimse anlayamaz. İkinci yanlışın, alt kapakını sarıdan yapma. Onu da sac levhadan yap. Sarı nikel batırınca o da olur sarı. Dolayısıyla da ucuza mal etmiş olursun.”

“Alt kapak yere yakın olduğu için rutubetten sarı nikel dökülünce hemen delinir.”

“Daha iyi ya, onun yerine yenisini satarsın.”

“Vallahi biz malımızı sağlam yapmak istiyoruz.”

“Fatura farkı ne kadar vereceksin?”

“Ne farkı, fatura farkı ne demek?”

“Bu ocağın fiyatı otuz dört lira diyorsun ya, sen gene parayı aynı fiyattan alacaksın ama faturanı otuz altı liradan keseceksin. Ben de her ocakta iki lira kâr edeceğim. Biz esnaf olarak fatura farkı almadan çalışmayız.”

“Ama olur mu öyle?”

“Neden olmasın? Bu işte sen de kâr edeceksin ben de. Ben senden bir düzine ocak için fatura alacağım. Yüzlerce ocağına fatura almayacağım. Satış göstermediğin için sen de maliyeye vergi ödemekten kurtulacaksın. Asıl kâr eden sen olacaksın. Ben ise iki liracık kâr edeceğim.”

“Ama bu normal kâr değil. Müşteriden çıkacak iki liraya ben sebep oluyorum. Hem bize günah oluyor, hem de müşteriye yazık oluyor.”

“Bırak şimdi günahı, yazığı. Böyle düşünen esnaf kâr edemez. Sen de böyle düşündüğün sürece esnaf olamazsın. Hem sana ne Van’daki, Tatvan’daki müşterinin iki lira zararından!..”

Şakir şaşırıldı!.. Hiç duymadığı laflardı bunlar. Ne evet diyebilirdi ne de hayır. Numunesi elinde, düşünceli vaziyette ilerliyordu ama içinden de “böyle esnaflık olmaz olsun,” diyordu. Dükkâna geldi, elindeki numuneyi içeriye koydu ama yerinde duramıyordu. Eline bir sandalye alarak dışarı çıkıp kapının önüne oturdu. Biraz sonra komşuları Osman Amca aşağı köşeden görüldü, bir yerden geliyordu. Şakir’e yanaşarak selam verdi ve önünde durdu:

“Şakir, piyasadan geliyorum, biraz yorulдум.”

“Ben de biraz önce geldim. Piyasa esnafı canımı sıktı.”

Osman Amca da bir sandalye alarak oturdu.

“Niye sıkıldın, yoksa parayı vermediler de ondan mı?”

Şakir, Faruk Bey’in konuşmalarını özet olarak Osman Amca’ya anlattı. Osman Amca’da gülümseyerek Şakir’e baktı:

62 “Bak be yavrum, sen daha çok şeyler duyacaksın. Üzülme bunlara sen. Bunlar esnaf değil be, bunlar dolandırıcı, bunlar hırsız be çocuğum. Faruk Bey böyle zengin oldu işte be Şakir. Parası oldu, bey oldu be oğlum. Bak şimdi, sen ocağı kaç mal edip, kaç satıyorsun?”

“Sen çalışmamızı görüyorsun. Kalıplar, sermaye, işçi ücreti ve bu kadar emekten sonra bana yirmi sekiz liraya mal oluyor. Ben de otuz dört liraya vererek altı lira kâr ediyorum. Paramı da hemen alabilsem!. Onu da haftalarca git gel zorla alabiliyorum.”

“Şimdi bak çocuğum. Onlar bir defa açıktan iki lira kâr ediyor. Otuz altıya aldım dediği ocağı kırk altıdan aşağı vermez. Sen çalışarak altı lira kâr ediyorsun, o çalışmadan on iki lira kâr ediyor. Bu böyle çocuğum. Esnaf kârından başka bir şey düşünmez.”

“İyi ama böyle esnaflık olur mu? Yani esnaflık bu mu?”

“Böyle be yavrum. Bizim esnafımız böyle. Ne kadar çok kâr ediyorsa o kadar büyük esnaf oluyor.”

VAY EŞEK VAYYY!..

Hasan Amca, Bulgaristan göçmenlerindendi. Türkiye'ye ilk geldiklerinde hükümet bunlara Taşlıtarla'da iki odalı küçük bir ev vermişti. Altı nüfuslu aile burada sıkışmak zorunda kalmışlardı. Ev diye verilen bu binalar kervan geçmez, kuş konmaz Allah'ın dağına yapılmıştı. Alt yapı eksikliği, yol sorunu olduğu halde evimiz diye başlarını soktukları bu yere hiç değilse kira vermiyorlardı. Ev kiralari yoktu ama düzenli bir işleri de yoktu. Aç kalmamak için her işi yapmaya razı oluyorlardı. Hasan Amca da ilk zamanlarda inşaatlarda hasır demircisi olarak çalışmıştı. O dönemlerde İstanbul'un gece hayatını göçmen kadınların şenlendirdiği, hatta bazı belirli semtlerde gezinerek müşteri beledikleri bile söylenirmiş. Bu zor ve sıkıntılı yaşam karşısında Hasan Amca büyük oğlu Latif'i okula gönderememişti. Latif Bulgaristan'da okula giderken bir yandan da koltuk döşemecisinin yanında çıraklık yaparak meslek öğrenmeye çalışmış. Öğrendiği bu meslek İstanbul'da işe yaramış. Okul yerine koltukçu yanında çalışmaya giden Latif kısa zamanda işe ve piyasaya alışmıştı. Koltukçuluk el işçiliği olduğu için ağır bir yatırım gerekmiyordu. Az bir sermayeyle işe yapılırdı. Çalışkan ve gözü a-

çık olan Latif de yakınlarının teşviki ile bir koltukçu dükkânı açmıştı.

Latif sipariş üzerine evlere ısmarlama koltuklar yapmayı tercih ederdi ama devamlı sipariş olmadığı için mobilyacı mağazalarına koltuklar yapardı. Yapardı da bu mağazalardan hiç memnun değildi. Mağazalar malını alırdı, parasını vermezlerdi. “Getir malını buraya koy, ancak satıldıktan sonra parayı verebiliriz,” derlerdi. O da piyasaya uymak zorunda olduğu için bu isteğe mecburen boyun eğdi. Üstüne üstlük bazen de para yerine vadeli senet verenler bile olurdu. Bu sıkıntılara rağmen Latif yaşamından memnundu. Çünkü kendi işinde istediği gibi serbest çalışıyordu, hem de cebi bir işçiye göre daha da fazla para görüyordu. Latif kardeşi Mehmet’i de yanına almıştı. Onu da yetiştiriyordu ama o daha küçüktü. Latif’e askerlik şubesinden bir yazı geldi. Bu yazıda Latif’in askerlik çağı geldiği hatırlatılıyor ve askere çağırılıyordu. Dükkânını kapatmak istemeyen Latif askere gitmeden önce babasını dükkâna aldı.

64 Hasan Amca akıllı ve konuşkan bir insandı. Konuşacağı zaman sağ elini konuşacağı adama doğru uzatıp, işaret parmağını da açarak “hişt hişt bana bak” diye lafa başlardı. Konuşmaya başlayınca da bozuk şivesiyle durmadan anlatırdı. Şivesi bozuktu ama bir şey sorulduğunda verdiği cevaplar makul ve mantıklıydı. İşte bunun için ki, konuştuğu da dinleniyordu.

Dükkânın başına geçen Hasan Amca işten anlamadığı halde dükkânda çalışanlara yardımcı oluyordu. Bazen kapının önüne çıkıp kafa dengi birilerini bulunca sohbet ederdi. Bazen de dükkânın karşısındaki çay ocağının önünde oturlardı. Bu çay ocağı Malatyalı Ramazan’ındı. Çay ocağının bulunduğu arsanın Vakıflara ait olduğu söyleniyordu. Bu çay ocağı, arsanın kenarında olan, üstü kubbe şeklindeki türbeye benzeyen küçük bir odacıktı. Bu kubbenin penceresinin biri yıkılarak kapı haline getirilmiş ve içi de temizlenerek çay ocağı yapılmış. Kapısının önündeki duvarın dibine beton döküp düzlemişler ve iki masa ile gerektiği kadar da tahta tabure koymuşlar. Yağmur ve güneşten korumak için de üstüne baranda germişler. Çaycı Ramazan sabahın erken saatinde gelip çayı hazırlıyordu. Kahvaltısını iş ye-

rinde yapanlara çay yetiştirmesi lazımdı. Civardaki dükkânlardan keyif için istenen ve gelen misafirlere söylenen çayları Ramazan hazırlardı.

Ramazan işe sabahın erken saatlerinde başlamasına rağmen, geç saatlere kadar da çalışırdı. Dolu bardak götürür, boş bardakları getirirdi. Sabahtan akşama kadar ayakta ve durmadan hareket halindeydi. Hatta uzaklardan tek bir çay isteseler bile çekinmeden götürürdü. Esnaflığın gereği buydu. Yoruluyordu ama kendine göre para da kazanıyordu. Ağır bir sermayesi yoktu. Allahın Terkos suyunu kaynatıp bardak bardak satıyordu. Ramazan'ın çayı güzeldi. Çayı deminde yapardı ama hoşça gitmeyen bir yanı vardı. Çay ocağında musluklu su olmadığı için bardakları plastik bir leğene doldurduğu suda yıkardı. Aslında bu bir yıkama değildi. Suya sokup çalkalama oluyordu ama bu işi içerde yaptığı için müşterilerin bu durumdan haberleri yoktu.

Hasan Amca ve civardaki dükkân komşularından bazıları Ramazan'ın çay ocağının önündeki masalarda oturup çay içerler ve çeşitli konularda konuşurlardı. Bu sohbetlerde daha ziyade Hasan Amca konuşurdu. Adamcağız dert küpü gibi doluydu. Konuşuyor, anlatıyor ve anlattıkça da daha çok açılıyordu. Bir gün gene çay ocağında otururken tahsilden ve okumaktan söz açılmıştı. Sivaslı Ali Dayı oğlunun okumak istemediğini ve okuyamadığını anlatarak şikâyete başladı. Bunun üzerine Hasan Amca lafa girdi:

“Hişt hişt, bak bana Ali Efendi, çok üzülme sen buna. Okumak çok güzel de hakiki okumak güzel.”

“Hakiki okumak da ne deme ki, o da nasıl oluyor?”

“Bak Ali Efendi şimdi. Bizim buradaki okulların çoğu bir şey öğretmekten ziyade ezberletiyor be kardeşim.”

“Niye ezberletsinler canım?”

“Hişt hişt, bak şimdi... Öğretmen sorusuna cevap istiyor. Yeterli cevap alınca da sınıfını geçiriyor. Öğrenciler bunu bildikleri için de ezbere çalışıyorlar, ezberlenen şey de zamanla unutulur.”

“Ama sınıfını geçip mezun oluyor ya!”

“Evet mezun oluyor, diploma da alıyor ama, yeterli bilgisi olmadan diploma alıyor.”

“Ama bu diploma okulu bitirdiğinin bir belgesi değil mi?”

“Yok be yahu. Bu diploma onun okula gidip geldiğini gösteren bir kâğıt oluyor.”

“Yani geçerli değil mi?”

“Diploma olarak geçerli de çocuk cahil, o diplomanın sahibi olacak bilgidен yoksun.”

“Niye böyle oluyor ki?”

“İçinde bulunduğumuz düzenin gereği böyle!..”

“Nasıl yani?..”

“Bak şimdi. Baştakiler öğretmene değer vermezse, öğretmen de mesleğinden memnun olmazsa zevkle hizmet eder mi? Zorla yapılan işten de hayır gelmez. Öğretmen maaş almak için geliyor. Bunun cezasını da öğrenciler çekiyor.”

“Ama niçin böyle yapıyorlar?”

“Bastakilerin işine geldiği için ses çıkarmıyorlar.”

“Niye işlerine gelsin ki?”

“Bak şimdi bana, konuşurma beni!..”

“Konuş be Hasan Efendi, konuş ki biz de öğrenelim.”

“Dedim ya bu düzen böyle gerektiriyor.”

“Neden ama?”

“Ali Efendi bilir misin sen, kimler hakkını arayabilir? Bilgili olan ve akıllı insanlar hakkını arar. Bilgisiz bırakılan ve bulunduğu bir lokmaya çok şükür, benim nasibim buymuş diyen insanlar, teslimiyeti peşinen kabul ettikleri için ses çıkarmazlar.”

“Bu onların işine mi geliyor?”

“Elbette işlerine geliyor. Halkın sırtından geçinenlerin ana prensipleri iki anahtar kelimedir.”

“Onlar hangi kelimeler ki?”

“Bak şimdi. Onlar sömürdükleri insanlar için ‘uyanmasınlar ve de ölmesinler’ derler.”

“Yani ne demek oluyor bu?”

“Ali Efendi kardeşim, eğer sömürülen insanlar ölürlerse ki-mi sömürecekler? Öyleyse ölmeyecek kadar bir şeyler vererek onların yaşamını devam ettirmek gerek.”

“Uyanmasınlar demeleri niye?”

“Yani okumasınlar, öğrenip bilmesinler. Onlar çok iyi biliyorlar ki bilen insan kolay kolay sömürülmez. Cahil insanları sömürmek daha kolay olur da ondan insanların cahil kalmasını isterler.”

“Hasan Efendi, baştakilerin hepsi böyle mi düşünüyor? Hiç iyi insan yok mu?”

“Var be yahu! İyi insan da var ama düzenin gereği böyle düşündürüyor.”

“Ama bu çok kötü. Bundan nasıl kurtulacağız?”

“Bilemem. İnsan bildiği bir şeyi yanlış yapmaz. Biz de bu yanlışları düzeltmek için çok şey öğrenmeliyiz.”

“Kim öğretecek?”

“Sabahtan beri bu konuyu tartışıyoruz ya! Öğretmiyorlar iş-te ve öğretmezler de.”

“İyi ama nasıl öğreneceğiz?”

“Bak, iyi düşün. Sen kendin öğreneceksin. Her söylenene e-vet efendim demeyeceksin. Evvela beynine danışacaksın, man-tık yürüterek nedenini, araştıracaksın, yani kendi kendine sora-caksın! Devamlı sorarak olaylara cevap arayacaksın. Aksi halde aptal aptal ölüp gidersin.”

“Hasan Efendi ama bu kolay değil ki?”

“Tabii kolay değil. Kolayı herkes yapar. Marifet zoru yapı-bilmek. Zaten başarılı insanlar zoru yapanlardır.”

Hasan Amca'nın konuşması bitmişti ki dükkândan çağırdılar. Hasan Amca kalkınca diğer oturanlar da kalkıp işlerine gittiler. Haydar da dinleyenler arasındaydı. O da dükkâna geldi ama ak-lında Hasan Amca'nın anlattıkları vardı. Kendi kendine: “Bu a-dam akıllı ve mantıklı bir insan,” diyordu. Dükkâna geldiğinde Cemal'i bir kenara büzülmüş, sağ bileğini tutarak göğsüne bas-

tırmış, ağılıyor vaziyette buldu. Hemen yanına gidip ne olduğunu sordu. Aldığı cevap enteresandı:

“Sandalye devrildi ben de düştüm.”

Cemal’in sandalye dediği tezgâh önündeki tabure idi. Zavalı tabureye bile doğru dürüst oturamadığı için yan dönmesine sebep olmuş ve kolunu incitmişti. Cemal yakın bir eczaneye götürülerek pansumanı yapıldı ve dükkâna döndüler.

Cemal Giresun’un Alucra kazasından olup İstanbul’a para kazanmaya, eğer becerebilirse bir de meslek öğrenmeye gelmişti. İstanbul’da perişandı. Hemşehrilerinin kaldığı bekâr odasında bir sığıntı gibi yaşıyordu. Karnını dışarıda ne bulursa onunla doyuruyordu. O kadar dalgındı ki bir gün camiye namaza gittiğinde abdest almış, ayağındaki mest lastiğinin birini abdest aldığı yerde unutmuş ve çorapla geldikten sonra dükkândakilerin uyarısı üzerine farkına varmış. Kolunu inciten Cemal birkaç gün çalışmadı. Gideceği yeri olmadığından çıkıp dükkânın önünde oturuyordu. Hasan Amca arada bir Cemal’in yanına gelir ve onunla sohbet ederdi. Daha ziyade Hasan Amca soruyor, Cemal cevaplıyordu:

“Cemal senin köyde kimin var?”

“İhtiyar bir anam var.”

“Mal mülk, at inek gibi sahip olduğun bir şey yok mu?”

“Oturduğumuz küçük bir ev, bir de ineğimiz var.”

“Köyde nasıl geçiniyordunuz?”

“Ona buna ırgatlığa gidip, fındık bahçelerinde çalışarak.”

“Buraya niye geldin?”

“Para kazanmaya ve bir meslek öğrenebilirim öğrenip de canımı kurtarmaya geldim.”

“Bir meslek öğrendin mi?”

“Hayır öğrenemedim.”

“Öğrenebilecek misin?”

“Zannetmiyorum.”

“Bir meslek öğrenemediğine göre bari para kazanabiliyor musun?”

“Benim kazanacağım para ne olacak? Ancak mesleği olanlar para kazanıyor.”

“Öyleyse burada perişan olacağına gene köyüne git de orada ırgatlık yap, herhalde bu perişanlıktan iyidir.”

“Köye gitsem de ırgatlık yapamam ki.”

“Niye yapamıyorsun?”

“Köyde kimse kalmadı ki. Herkes gurbete çıktı. Kime yapayım?”

“İyi ama ne düşünüyorsun, ne yapacaksın?”

“Burada perişan olmaktansa gidip köye imam olmayı düşünüyorum.”

“Köyde imam yok mu?”

“Bir tane vardı ama o da gurbete gitti”

“Şimdi köyde namaz kıldırın kimse yok mu?”

“Yok ya, köy imamsızmış.”

“Sen Arapça biliyor musun?”

“Hayır bilmiyorum.”

“Arapça kuranı nasıl okuyacaksın?”

“Yeni Türkçe tercüme var, ondan alacağım. Bir de imam kıyafeti alacağım!..”

“Alacak paran var mı?”

“O kadar param yok.”

“Paran yoksa nasıl alacaksın?”

“Gidip köydeki ineği satıp, onun parasıyla almayı düşünüyorum.”

Bu cevabı duyan Hasan Amca sinirlenerek ayağa kalkıp ve yüksek sesle bağırdı:

“Vay eşek vay! Anana yardımcı olamıyorsun, üstelik onun geçimini sağlayan ineği de satarak, ananı acından öldürmek mi istiyorsun?”

Hasan Amca kızmıştı. Cemal'in karşısına geçip yukardan aşağı süzerek baktı. Yutkundu, bir şeyler söylemek istedi ama söylemekten vazgeçti ve yürüyerek dükkânına gitti.

MÜSLÜMAN DA OLURUM!..

Kahvede sıkılan Fehmi ile Dursun dışarı çıkarak dolaşa dolaşa parka gittiler ve yol kenarındaki kanepeye oturdular. Yaklaşık kırk yaşlarında bir adam, yedi veya sekiz yaşlarında bir çocuğun elinden tutmuş, selam vererek yanlarına oturdu. Adamın yorgun ve sıkıntılı olduğu anlaşılıyordu. Yanındaki çocuk ise narin yapılı, cılız ve benzi sarıydı. Kanepede bile doğru dürüst oturamıyordu. Kafasını babasının dizine koymuştu. Gölgesinde oturdukları ağaçtan bir kestane düştü. Bunu gören çocuk koşarak almak istedi ama dengesini kaybederek düştü. Bu durumu gören Fehmi yanlarına oturan adama sordu:

“Hemşehrim çocuk rahatsız mı?”

“Rahatsız ya, baksana ayakta duracak hali yok!..”

“Bir doktora götürseydin?”

“İki gün evvel hastaneye götürdüm.”

“Doktor ne dedi?”

“Üşüttüğünü söyledi, doğru dürüst muayene etmeden bazı ilaçlar verip gönderdi.”

“Niye muayene etmedi?”

“Ne bileyim ben, çocuğu karşısına aldı, bir iki şey sordu ve reçetesini yazıp verdi. Yanına girmemizle çıkmamız bir oldu. Muayene böyle mi olur?”

“Kalabalık çok muydu?”

“Hem de ne kadar. Sıra almak bir sorun, doktorun yanına girmek de ayrı bir sorun.”

“Belki de çok kalabalık olduğu için bakamamıştır.”

“Vallahî nedenini bilemiyorum ama verdiği ilaçlar da bir fayda etmedi.”

“Geçmiş olsun. İyi olur inşallah!..”

Yanlarındaki kanepede oturan, sessizce bunları dinleyen bir genç söze girdi:

“Hemşehrim inşallahla maşallahla çocuk iyi olmaz. Bakım ister, ilgi ister. Öyle baştan savma muayene ile olmaz!..”

“Affedersiniz, siz doktor musunuz?”

“Hayır, ben İstanbul Edebiyat Fakültesi’nin Psikoloji Bölümü’nde okuyorum.”

“Doktor gibi konuştun da...”

“Bunun için doktor olmak şart değil ki, durum belli.”

Bu genç delikanlı, çocuğun babasına dönerek sordu:

“Nerede oturuyorsun?”

“Şu ilerdeki bir evin alt katında. Çocuğu hava alsın diye parka çıkardım.”

“Evin güneş görüyor mu?”

“Dar bir çıkmaz sokakta olduğu için güneş görmüyor.”

“Orada hava akımı da yokturdu!”

“Ne bileyim ben. Başımızı sokacak bir yer bulup girdik işte.”

“Nerede çalışıyorsun, ne iş yapıyorsun?”

“Ben mi, ben işçiyim. Belediyede temizlik işlerinde çalışıyorum.”

“Başka çocuk da var mı?”

“Üç tane daha var, hanımla beraber altı nüfusuz.”

“Hanım çalışıyor mu?”

“Yok canım! Hanım çalışsa çocuklara kim bakacak?”

“Tüm aile senin kazancınla mı geçiniyor?”

“Başka ne olacak? Şimdiki zamanda kim kime bir kuruş veriyor?”

“Hemşehrim ne diyeyim? Elin kolun bağlı. Yalnız sen böyle değilsin ki! Tüm dar gelirliler aynı sıkıntıyı yaşıyorlar.”

Kanepede oturup sessice bunları dinleyen yaşlı bir dede, sigarasından derin bir nefes çekip, dumanını havaya savurduktan sonra sohbe katıldı:

“Güzel oğlum, iyi diyorsun ama bundan nasıl kurtulacağız? Ben de bir ömrü böyle geçirdim. Umudumu yitirmeden bekledim, bazen da umudumu şans oyunlarında aradım.”

“Dayı umutsuz insan olmaz. İnsan umutla yaşarlar ama bu umut şans oyunlarıyla olmamalı.”

“Oğlum, kazanacağım diye oynadım!..”

“Dayı kaç yaşındasın?. Bu yaşa kadar şans oyunlarına ne kadar para verdin?”

“Ne bileyim oğlum. Devamlı oynuyorum.”

“Gördün mü, bak seni umut oyunları ile kandırarak paraları elinden almışlar. Allah geçinden versin, ömrünün sonuna gelmişin hala boş ümitlerin peşinde koşuyorsun. Hem şans oyunları toplumun sorunlarını çözecek bir yol değil ki. Ancak kazanan bir kişiyi güldürür ama tüm toplumun sıkıntısı devam eder.”

Sessizce bu konuşmaları dinleyen Dursun ve Fehmi yerlerinden kalkarak kahveye doğru ilerlemeye başladılar. İlerlerken bir kalabalık gördüler. Kalabalık, bir fotoğrafçının önündeydi. Günlerden pazar olmasına rağmen fotoğrafçı açtırılmış, arabalar fotoğrafçının önünde arka arkaya dizilmişti. Öndeki arabadan inen gelinle damat fotoğrafçıya doğru ilerliyorlardı. Gelinin etekleri yerlerde sürünmesin diye iki genç kız arkasından bu etekleri taşıyorlardı. Herhalde zengin bir aile olacak ki, anlaşılan, hatıra fotoğrafı çektirmeye gelmişlerdi. Dursun’un aklına çöpçünün oğlu geldi. Kendi kendine, “Allah’ın işine karışılmaz ki!” diye düşündü.

Dursun'la Fehmi caddede ilerlerken bir fren sesi duyular. Trafik kazası olmuştu. Genç bir delikanlı yerde uzanmış kıvranıyordu. Yanında da sarışın ve zarif bir kız vardı. Kız ne yapacağını şaşırmış, ağlayarak etraftan yardım istiyordu. Bu durumu gören Dursun ve Fehmi yardıma koşular. Yaralıya yardımcı olup bir hastaneye götürdüler. Hastanede nöbetçi doktorlar vardı. Yaralının durumu ağır değildi. Bacak kemiğinde ufak bir çatlak çıkmıştı ama hastayı taburcu etmediler. Yaralı Mustafa biraz kendine gelince Fehmi'ye teşekkür ederek bir ricada bulundu. Gidip durumu babasına haber vermesini istedi. Mustafa babasının adresini verdi ve "Bugün pazar olmasına rağmen o dükkândadır, uğrayıp da durumu bildirirsen sevinirim," dedi. Fehmi "Geçmiş olsun," dedikten sonra hastaneden çıkıp Rüştü Efendi'nin dini risaleler satan küçük dükkânına gidip durumu anlattı.

* * *

74 Birkaç gün geçtikten sonra Fehmi, Rüştü Efendi'nin dükkânına uğrayarak Mustafa'nın durumunu öğrenmek istedi. Dükkâna girdiğinde Rüştü Efendi elindeki eski yazılı bir risaleyi okuyordu. Fehmi'yi görünce elinden risaleyi bırakarak ayağa kalktı ve "Hoş geldin oğlum," diyerek elini sıkıp yer göstererek oturttu. Fehmi, Mustafa'nın durumunu sordu. İyi olduğunu, taburcu olup eve geldiğini öğrenince sevindi. Rüştü Efendi Fehmi'yi bırakmadı. Çay söyledi ve çaylarını içerken sohbe başladılar. Daha ziyade Rüştü Efendi konuşuyor, kendi durumunu anlatıyor ve Mustafa'dan bahsediyordu.

Dükkânın kapısında biri göründü. Bu gelen Mustafa'ydı. Fehmi'yi görünce "Hoş geldin," dedi ve ilgisinden dolayı tekrar teşekkür etti. Biraz sonra da babasından müsaade alarak Fehmi'yle dışarı çıktılar. Gidip bahçeli bir kahveye oturdular. Kaza ile ilgili bir şeyler konuştuktan sonra Mustafa kendi hayat hikâyesini anlatmaya başladı:

"Babam, 'Latince okullarda okuyup da gavur olacağına bir meslek öğrenmen daha iyi olur' diye beni gündüzleri Yorgi E-

fendi'ye ait Tahtakale'deki kutu ve zarf mülcellithanesine gönderdi. Akşamları da Şehzadebaşı'ndaki İdris Hoca'ya Kur'an dersleri almaya gönderdi.”

“Başka mesleğe göndermeyip de Yorgi Efendi'nin yanına mı ye gönderdi?”

“Babama cami arkadaşı Eşref Dayı tavsiye etmiş. Temiz ve paralı bir meslekmiş.”

“Latince bir okula göndermeyen adam, gavur bildiği Yorgi'nin yanına nasıl gönderdi?”

“Gavurlar mesleklerini iyi bilirlermiş. Onlardan mesleklerini çalmak sevap olurmuş.”

“Çalıştığın yer kalabalık mı? Bari bir şeyler öğrenebildin mi?”

“Meslek öğrenmekle beraber oradaki arkadaşlardan birçok şeyler öğrendim. Ben de onlar gibi gençtim. Zaman ilerledikçe her şeye aklım ermeye başladı. Gençliğin gereklerine uymak istiyordum. Arkadaşlarımla şakalaşıyor, oynuyor ve özellikle de orada çalışan kızlara takılmaktan çok zevk alıyordum ama içimde bilemediğim bir korku ve utanç vardı. Hem çekiniyor, hem de onlara takılmaktan kendimi alamıyordum.

Benim çalıştığım masada Kurtuluş'lu Marika'yla da çok şakalaşıyordum ve Marika da bana samimi davranıyordu. Birbirimize bakışlarımız, şakalaşmalarımız diğerlerine göre daha başkaydı. Birbirimizi beğendiğimiz her hareketimizden anlaşılıyordu ama tılsımı bozarak birbirimizi sevdiğimizi açıklayamıyorduk. Bir gün iş paydosundan sonra beraberce çıktık, konuşa konuşa yürüyorduk. Benim teklifim üzerine pastaneye girerek birer muhallebi yedik. İşyeri arkadaşlarından uzak ve baş başa olmamız bize bir cesaret veriyordu. Göz göze geldiğimizde sanki içimizde bir kıpırdama oluyordu. İkimiz de bilinmeyen bir hisle heyecanlanıyorduk. Nihayet ben dayanamayıp sordum:

‘Marika, sen bu kadar güzel misin? Yoksa bana mı öyle geliyor?’

‘Bilemem ki! Nasıl görünüyorsam öyleyimdir. Ama sen de yakışıklısın’.

‘Sahi mi, hoşuna gidiyor muyum?’

‘Tabii, hem de nasıl, sen onu bilemezsin!’

‘Yani benim seni beğendiğim gibi sen de beni beğeniyor musun?’

‘Beğendiğimi herhalde sen de hissediyorsundur.’

Bu sözler üzerine cesaretle Marika’nın elini tuttum. Bir müddet sessiz ve heyecanlı olarak birbirimize bakakaldık. İkimiz de bambaşka bir dünyadaydık. O an için hiç kimseyi görmüyor, hiçbir şey düşünemiyorduk. Sanki rüya âlemde yaşıyorduk.”

“Mustafa, bahsettiğin Marika isimli kız kaza esnasında yanında olan o sarışın kız mı?”

“Evet Fehmi, o kız işte.”

“Pastaneden kalktığımız zaman sanki ikimiz de uçuyorduk. Ben Marika’yı mahallesine kadar götürdüm ve geri döndüm. O gece doğru dürüst uyuyamadım. Marika’yı düşünüyor ve güzel günlerin hayalini kuruyordum.

Sabahleyin işime erken gittim. İş yerine girdiğimde gözlerim Marika’yı arıyordu. Biraz sonra Marika da geldi. Gülerek selamlaştık. O anda sanki kaybetmiş bir şeyi bulmuş gibi sevindim, içim rahatladı. Daha sonra da her zamanki gibi işimize başladık. Sanki iş yerinin havası ve işin şekli değişmişti. Nasıl çalıştığımın farkında bile değildim.

Marika’ya olan aşkım her geçen gün gittikçe büyüyordu. Tatil günleri evde duramıyordum. Yemekten içmekten kesildim, durumumda bir değişiklik olduğu her halimden belli oluyordu. Bu durumu gören komşu kadınlar benim bir kız arkadaşım olabileceğini ileri sürerek annemin ağzımı aramasını önermişler. Ben de böyle bir şey yok dedim. Babam benim iş yerimde yaptığı soruşturmada bir Rum kızıyla ilgilendiğimi öğrenmiş. Bu hale sinirlenen babam bana çok kızdı, bağırırdı hatta dövme istedi. Beni işimden ayırdı ve başka bir iş buldu. Onlara göre bir Rum gâvurunun kızıyla evlenmem asla olamazdı. Namusumu ve dinimi kurtarabilmek için benim bir Müslüman kızıyla evlenmemi düşünüyorlardı. Ben ise babamın bulunduğu kızlarla evlen-

mevi kabul etmiyordum. Marika ise babamın bu katı tutumuna çok üzülyordu. Durmadan ağlıyor ve her şeye razı olduğunu söylüyordu; ‘Müslümanlığı da kabul ederim, oruç da tutarım, namaz da kılarım, yeter ki kabul etsinler,’ diyordu.

Her şeyi anneme anlattığım halde babam bir türlü razı olmuyordu. Kafasındaki anlamsız ve basit düşüncesinde ısrar ediyordu. Deli gibiydim. Bu zor durumlar bende yeni yeni düşüncelerin gelişmesine sebep oldu.

Gâvur ne demek?. Din ve mezhep ayrılıklarına ne gerek vardı? Marika’yı da Allah yaratmıştı. Hem de Marika birçok Müslümandan daha gerçekçi, inançlı ve duyguluydu. Bu ayrıcalık nedendi? Babamın inatlaşması gereksiz ve bilinçsiz bir davranıştı. Geleneksel şartlanmaların etkisi altında kalmış olan babamın bu tutucu halini dinlemeyerek kararımı kendi kendime verdim. Marika’yı bırakmayıp onunla evlendim.”

“Baban nasıl tavrı aldı?”

“Evvvela sert davrandı. Hatta ‘evlatlıktan reddedeceğim’ diye söylendi ama zamanla Marika’yı tanıyınca yumuşadı. Şimdi aramız çok iyi...”

BEYLERBEYİ

78

İstanbul Boğazı'nı seven Enver, Boğaz'da oturmak istiyordu. Bunun için bir pazar günü kardeşiyle Galata Köprüsü'nden vapura binerek Beylerbeyi'ne gittiler. Vapurdan iskeleye indiler ama nereye gidecekler, kime soracaklar, bilemiyorlardı. Sokak aralarında dolaşarak pencerelere bakıp, camlara yapıştırılan ilanlardan yararlanarak kiralık ev arıyorlardı. Hareketleri ve bakışları dikkati çekiyordu. Yabancı oldukları hissediliyordu. Bir evin önünde duran yaşlı hanım sordu:

“Birini mi arıyorsunuz oğlum?”

“Hayır teyze, birini değil de kiralık bir ev arıyoruz.”

“Oğlum kiralık evi böyle bulamazsınız!”

“Nasıl buluruz teyze?”

“Topal Ramazan'a gidin. Bu işlere o bakar.”

“Topal Ramazan kim, nerede?”

“Vapur İskelesinde, gelirken görmediniz mi?”

“Biz onu tanımıyoruz ki!”

“Oğlum onu tanımayan mı var? Eski belalılardan biridir. Bu tren kazasında bacağının biri kopmuş da şimdi tek bacağıyla do-laştığı için Topal Ramazan diyorlar.”

“İskelede nerede duruyor, ne iş yapıyor?”

“İskeleden çıkınca sağ tarafta bir kahve var, işte o kahvenin önünde boyacılık yapıyor.”

“Teyze, kundura boyacısı kiralık ev işiyle mi uğraşılıyor?”

“Bana bak yavrum. Hani büyük apartmanlar var ya, o apartmanların kapıcısı olur. Apartmana girip çıkanlardan o sorumludur.”

“Evet teyze.”

“Oğlum, Beylerbeyi bir apartman gibi, kapısı da vapur iskelesi. İskelede duran Topal Ramazan, Beylerbeyi’nin kapıcısı gibi, girenden çıkandan haberi olan adam. Kiralık evi olanlar ona haber verirler. O da hem boyacılık yapar, hem de emlak komisyonculuğu.”

“Teyze bugün pazar, gene gelmiş midir?”

“Ramazan’ın pazarı tatili yoktur. O her zaman orada bulunur. Siz gidin ona sorun.”

“Sağol teyze, gidip bakalım.”

İki kardeş iskeleye gitmek için geri dönüp Beylerbeyi Camisi’nin önündeki sokaktan iskele meydanına girince iskelenin sağındaki kahvenin önüne baktılar. Hakikaten orada bir ayakkabı boyacısı vardı. Biraz daha yanaşınca adamın bir ayağının olmadığını gördüler ve “Her halde Topal Ramazan bu” diye ona doğru yürüdüler ve selamlayarak sordular:

“Amca Topal Ramazan siz misiniz?”

“Evet oğlum, benim.”

“Siz emlak işleriyle de ilgileniyor musunuz?”

“Evet, emlak işleri de yapıyorum. Ev mi alacaksınız?”

“Yok amca ev alacak değiliz, kiralık ev arıyoruz.”

“Nasıl bir yer olsun? Ne kadar kira ödeyebilirsiniz? Burada çeşit çeşit yerler var.”

“Deniz gören bir yer olsun, kirası da fazla olmasın. Biz orta halli bir aileyiz.”

Topal Ramazan, şöyle bir toparlandı. Dudaklarını büzdü, sağlam ayağını kendine topladı ve karşıdaki camiye doğru bakarak bir müddet düşündü, aklından kiralık binaları geçirdi. Büzülmüş olan dudağı hafif gülümsemeye başladı ve gözlerini de Enver’e çevirerek sordu:

“Biraz yukarda olsa olur mu?”

“Ne kadar yukarda, iskeleye çok uzak mı?”

“Yok canım, beş veya altı yüz metre mesafe ya var, ya da yok!”

“Uzak sayılmaz. Mesafe olarak olur da deniz görüyor mu?”

“Ne demek? Tepeden bakınca tamamen denize hâkim. Karadeniz’den çıkan gemiler Marmara Denizi’ne girene kadar göz menzili içindeler. Hele gece balığa çıkan teknelerin ıpıl ıpıl yanan ışıkları sanki denizin yıldızlarıymış gibi insanın ruhuna hitap ediyor.”

“Nasıl bir bina?”

“Ahşap bir bina. Büyük bahçe içinde olup, deniz tarafa genişçe bir balkonu var.”

“Anlattığına göre güzel bir eve benziyor.”

“Güzel olmaz mı? Burası bir paşanın köşkü.”

“İyi ama köşk pahalıdır.”

“Yok yok, o kadar pahalı değil. Paşa öldükten sonra kızları iskeleye yakın bir yerde deniz kenarına güzel bir yalı yaptırıp oraya taşınmışlar. Durumları çok iyi. Bu evin kirasına ihtiyaçları yok ama ev yıkılmasın diye içinde bir oturan olsun istiyorlar. Senin anlayacağın hem kiracı hem de evin bekçisi olsun diye düşünüyorlar.”

“Bu yeri görmek mümkün mü?”

“Tabii mümkün, götürüp göstereceğim ama ben de komisyonumu alırım.”

“Evi tutarsak senin hakkını tabii ki vereceğiz.”

Topal Ramazan, yarı şaka yarı ciddi olarak gülümseyerek sözlerine devam etti:

“Tutarsanız bir de yemeğe götüreceksin.”

“Olur amca, hele bir turalım da gerisi kolay.”

Topal Ramazan “ya bismillah” diyerek iskemlesinden kalkıp koltuk değneğini aldı, tek ayak üstünde ve koltuk değneği sayesinde yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Enver ve kardeşi de onun peşinde gidiyorlardı. Yolları hafif rampaydı ama yolun kenarındaki evler hakikaten güzeldi. Burada oturanların zengin ve ehlikeyf insanlar olduğu belliydi. Evlerin çoğu bakımlı ve cumbalıydı. Çeşitli ağaçlar ve çiçeklerle dolu bahçeleri vardı. İnsan bu evleri seyretmeye bile doyamıyordu. Topal Ramazan’ın koltuk değneğinin çıkardığı “tak... tak...” sesleriyle ağır aksak evin önüne kadar geldiler. Eve bir bahçe kapısından giriliyordu. Bahçe içinde biraz yürüdükten sonra binaya geçiliyordu. Bina eski bir yapı olmakla beraber güzel bir görünüşü vardı. Kapısı çifte kanatlı ve işlemeli olup, üstünde de sıkılmış bir yumruğa benzeyen bir tokmak vardı. İki katlı olan bu evin üst katına bir iç merdivenle çıkılıyordu. Holdeki bu merdivenin sağında ve solundaki kapılardan odalara giriliyordu. Merdivenin yanından ise arkadaki geniş mutfak, banyo ve tuvalet bölümüne gidiliyordu. Üst katta da bir holden odalara giriliyordu. Bu katta da banyo ve tuvalet vardı. Ayrıca deniz tarafında da genişçe bir balkon bulunuyordu. Bu balkon her şeye değerdi. Boğaz’ın o güzel manzarası oturduğun yerden doya doya seyrediliyordu. Enver biraz baktı ve Topal Ramazan’ın söylediği aklına geldi. “Hakikaten gecenin karanlığında burada otururken boğazdan geçen gemilerin ve balıkçı teknelerinin ışıkları çok güzel görünürler” diye düşündü. Evin tavanı da tabanı da çam tahtalarından yapılmış olduğu için mis gibi çam kokuyordu. Evden çıkıp da bahçe kapısına doğru giderken bahçedeki ağaçlar dikkatini çekti. Eve geldikleri zaman bu ağaçların farkında bile değildi. Bahçe kapısından çıkıp da iskeleye doğru yürüyorlardı, Topal Ramazan koltuk değneğine dayanarak şöyle bir dikildi ve Enver’in yüzüne bakarak sordu:

“Nasıl, beğendin mi oğlum?”

“Day! ev güzel! de kirası biraz çok gibi geliyor. Bakalım babam ne diyecek.”

“Oğlum o kira bu ev için çok sayılmaz. Eğer baban zevk sahibi biriyse buraya balıklama dalar.”

Konuşarak iskeleyle kadar geldiler. Topal Ramazan tekrar koltuk değneğine dayanarak sordu:

“Ne diyorsun oğlum, tamam mı?”

“Amca bizim hoşumuza gitti ama bir de babama sormamız lazım, bakalım o ne der?”

“İyi ama burası kiralık bir yer. Babanın keyfini beklemez ki! Bakarsın siz gittikten sonra biri gelip talip olur. Sen babandan ne zaman haber getireceksin?”

“Yarın akşam üstü babamla beraber gelip görürüz ve neticeyi sana bildiririz, olur mu?”

“Olur ama inşallah geç kalmazsınız.”

“Yarın akşam geleceğiz, sen de biz gelene kadar birilerine gösterme.”

“Tamam, yarın akşama kadar kimseye göstermem ama benim hakkımı da unutmazsınız!..”

“Amca merak etme, seni memnun ederiz.”

Bu konuşmalardan sonra tokalaşarak ayrıldılar. İki kardeş ilk gelen vapurla İstanbul’a döndüler. İkisi de hem Beylerbeyi’ni hem de evi çok beğenmişlerdi. İçlerinden ‘İnşallah babamı razı edebiliriz,’ diyorlardı. Akşam, gördükleri evi anlatarak babalarını razı etmeye çalıştılar. Baba yarın öğleden sonra izin alacaktı ve Enver’le evi görmeye gideceklerdi. Beylerbeyi’ne giden baba-oğul Topal Ramazan’dan anahtarı alıp gidip evi gördüler. Baba da çok beğendi ama aylık kirası düşündürüyordu. Enver dükkândaki işlerinin iyi olduğunu, gittikçe de düzeldiğini, bu kirayı rahatlıkla ödeyebileceklerini babasına anlatarak razı etti ve evi tutmaya karar verdiler. Topal Ramazan’a kararlarını bildirerek anahtarı istediler. Topal Ramazan itiraz etti:

“Olmaz! Eğer tutmaya karar verdiyseniz evvela bir kaparo vererek bağlantı yapacaksınız. En kısa zamanda da gelip kontra-

tı imzaladıktan sonra anahtarını alacaksınız. Bu arada tabii benim komisyonunu da vereceksiniz. Kaparoyu verip evi kiralayan Enver'ler vapura binip döndüler ama vapurda hep ev mevzusunu konuştular. Her şey güzeldi ama Baba'yı evin kirası ve yol düşündürüyordu. Bir taraftan işe gidiyorlar, diğer taraftan taşınma hazırlıkları yapıyorlardı. Evvela gidip kontratı yaparak evin anahtarını aldılar. Pazar günü de gidip evi temizlediler. Enver'in annesi evi görünce inanmadı. "Bu büyük ve güzel evde mi oturacağız?" diye içinden geçirdi. Annesi, düşüncelerini Enver'e de anlattı. Enver de "Niye olmasın anne, oturalım diye kiraladık," dedi ama aklına başka düşünceler geldi. "Paşanın kızları bu evi beğenmedikleri için yalıya taşınmışlar, annem ise kendini bu evde oturmaya layık görmüyor," diyordu.

Enver'lerin evinde çok eşyaları yoktu. Yatak yorgan, tava tencere derken hepsi bir kamyonete sığıdı. Babasının tanıdığı Recep isimli bir kamyonetçi vardı. Eşyaları onun kamyonetine yüklediler. Kamyonete Enver bindi. Arabalı vapurla geçip Beylerbeyi'ne gideceklerdi. Diğerleri ise köprüden vapurla gitmek üzere yola çıktılar.

* * *

Beylerbeyi vapur iskelesinin yanında, deniz üzerinde güzel bir kahve vardı. Enver oraya alıştı ve arkadaşlar edindi. Bazen oturup sohbet ediyorlar, bazen de oyun oynuyorlardı. Bir pazar günü Ermeni Agop ile Remzi tavla oynuyorlardı. Zarlar Agop'un eline geçmişti. Caminin minaresinden bir ezan sesi yükseldi. Agop elindeki zarları masaya koyarak beklemeye başladı. Bunu gören Remzi söylendi:

"Haydi ne duruyorsun? Oynasana!"

"Duymuyor musun? Ezan okunuyor."

"Oğlum ezandan sana ne? Sen gavur değil misin?"

Agop oturduğu yerden kalkarak tavlayı kapattı ve sinirli bir vaziyette Remzi'ye bakarak cevap verdi:

“Arkadaşlar duruma siz şahitsiniz! Soruyorum size, gâvur ben miyim, yoksa bu mu?”

Agop bir cevap beklemeden yürüyüp gitti. Herkes bu soruya cevap arıyordu.

Enver biraz sonra dışarı çıktı. Topal Ramazan gene boyacı sandığının başında oturuyordu. Önünden geçerken selam verdi. Selam verdi ama borçlu çıktı. Topal Ramazan fırsatı kaçırmadı:

“Yeğenim sen bana bir söz vermiştin, hani beni yemeğe götürecektin.”

“Götürürüz be dayı!”

“Hani oğlum, ne zaman götüreceksin? Vaktin varsa şimdi gidelim.”

Enver biraz durakladı. Vakit erkendi, zaman yeterliydi ve cebinde de parası vardı.

“Olur dayı, gidelim ama nereye gideceğiz, burada lokanta var mı?”

“Sen ‘he’ de de, orası kolay.”

Topal Ramazan yerinden kalkarak koltuk değneğini alıp şöyle bir doğruldu. Cami tarafa bakarak, haydi gidelim dedi ve yürümeye başladı. Caminin önünden sağa döndüler ve biraz daha ilerleyerek sağ taraftaki bir lokantaya girdiler. Lokanta dar ve derin bir yerdi. Dip tarafta küçük bir bölüm vardı. Buraya iki küçük masa koymuşlardı. Masalardan birine oturarak yemeklerini söylediler. Bu arada Ramazan garsona seslendi:

“Oğlum bir de Fahrettin Kerim getir!..”

Enver anlayamamıştı. Aklından “Fahrettin Kerim Gökay İstanbul’un hem valisi, hem de belediye başkanıydı. Biraz kısa boyluydu ama çok da iyi adam olduğu söyleniyordu” diye düşünürken garson elinde küçük ve tombalak bir rakı şişesini getirip masaya bırakıp gitti.

Topal Ramazan şişeyi eline alıp ve Enver’e bakarak sordu:

“Yeğenim buna Fahrettin Kerim derler, biliyor muydun?”

“Hayır bilmiyordum. Niye demişler ki?”

“Hem onun zamanında piyasaya çıktığı, hem de onun gibi küçük boylu olduğu için demişler.”

Enver rakı içmedi. Ramazan içiyordu. Çakır keyif olan Topal Ramazan hem demleniyor hem de konuşuyordu:

“Enver burası çok güzel bir yerdir. Burada yüksek devlet memurluğundan mütekit (emekli) insanlar oturur. Hepsi asil, zengin ve temiz ailelerdir. Kimsenin ırzına namusuna bir leke gelmez. Herkes birbirine saygılıdır. Bizim burada kavga dövüş olmaz. Hem de buradaki insanların sohbetlerine doyum olmaz.”

Enver hem bir şeyler yiyor hem de Topal Ramazan’ı dinliyordu. Yemeklerini yediler. Enver hesabı ödedikten sonra dışarı çıktılar. Enver, Ramazan’ı yerine kadar götürüp, evine gitti.

Eve gittiğinde evde misafir vardı. Misafirleri evin yan tarafındaki küçük caminin imamı sakallı Ahmet Efendi ile hanımı idiler. Yeni taşınmış olan komşularına hoş geldin için gelmişlerdi. Enver içeri girip, misafirlere hoş geldiniz dedikten sonra bir kenara oturup dinlemeye başladı. Konuşan da hep Ahmet Efendi’ydi. Anlattıkları ise devamlı konuşulan klasik dini nasihatlerdi:

“İnsan bu dünyaya niçin geldiğini bilmeli. Bu dünyanın geçici olduğuna, asıl yaşamın öbür dünyada olacağına inanmalıyız. Hem nasıl inanmayız ki? Kutsal kitaplar her şeyi yazıyor ve hocalar da açık açık anlatıyorlar. Günahkâr olanlar cehennemde bulunan kıldan ince, kılıçtan keskin Sırat Köprüsü’nden geçemeyip Gayya Kuyusu’na düşecekler. Oradaki zebaniler kaynayan katran kazanına sokup sokup çıkaracaklar. Orada ölmek de olmadığından günahkâr olanlar günahlarının kefareti ödeyene kadar yanacaklar. Oysaki bu dünyada nefsine hâkim olup dine inanana Müslümanları melekler kanatlarının üstüne alarak doğruca cennete götürecekler. O cennet ki dünyada eşi emsali olmayan güzelliklere sahip. Güllük, gülistanlık, her tarafı yemyeşil ağaç ve çiçeklerle dolu, çağlayan ırmakların arasında, her türlü nimet ve meyvelerin içinde olacaksın. Hizmetini oradaki huriler görecek.”

Enver benzeri konuları defalarca dinlemişti. Misafirleri olan Ahmet Efendi'yi kırmamak için konuşmadı ama sormadan da duramadı:

“Hocam gitmiş de görmüş gibi anlatıyorsun. Hem de anlattığın bu güzelliklere erişmek herkese nasip olmaz ki!”

“Bir defa öbür dünyanın varlığına kayıtsız şartsız inanacaksın. İbadetlerini eksiksiz yapacaksın. Bu güzellikleri isteyen Müslümanlar geçici dünya nimetlerinden uzak durmalılar. Eğlencelerden, insanı günaha sokan programından, gençleri dini ibadetlerden uzaklaştıran spor denen meretten ve her türlü kötülüklerden kaçınmalı!..”

Enver'in annesi hocayı dikkatle dinlerken o da araya girdi:

“Hoca Efendi, bizler iyi kötü ibadetimizi yerine getiriyoruz da bu gençlerin hali ne olacak?”

“Ben de işte bu düşüncelerle oğlum Musa ve kızım Emine'nin iyi ahlaklı, milliyetçi, mukaddesatçı ve dinine saygılı yetişebilmeleri için elimden geleni esirgemedim. Onların geleceğini düşünerek ilkokuldan sonra oğlum İmam Hatip okuluna, kızımı da mahalledeki Kuran kursuna yazdırdım. Ne yazık ki çocuklar büyüdükçe berbat olmaya başladılar. Mahalledeki gençlere uyup, dünya nimetlerine meylederek ibadetlerini ihmal ediyorlar. Onların bu durumları beni kahrediyor.”

* * *

Vapurla gidip gelme Enver'in garibine gidiyordu. Alışık olmadığı bir yolculuktan ama daha sonra hoşuna gitmeye başladı. İskelede insanların kapıya yığılmaları, açılan kapıdan vapura koşuşmaları, vapurda oturacak yer seçmeleri, güzel havalarda güverteye çıkıp etrafı seyretmeleri, hele vapurun iskeleye yanaşırken ve kalkarken düdüğü öttürmesi ayrı bir zevkti. Vapurdaki çeşitli satıcılar kendi usulüne göre malını satmaya çalışması ise vapur yolculuğuna başka bir güzellik katıyordu. Bunlardan biri olan naneci Yusuf Dayı altmış yaşlarında olup etine dolgunca, kır saçlı ve gür bıyıklı birisiydi. Önündeki geniş a-

ğızlı, orta boylu kavanoz, kayış çemberle sarılmış ve boynundan asılıydı. Özel yapılmış bir önlüğü vardı. Bu önlüğün sağ tarafındaki cebinde üstü kromajlı bir maşa vardı. Bununla kavanozdan satacağı şekerleri alıyordu. Sol taraftaki cebine ise pelür kâğıdından kesilmiş dört köşeli kâğıtlar konmuştu. Kavanoz ise pembe ve şeffaf renkli, ceket düğmesine benzeyen nane şekerleri ile doluydu. Satışa başlayacağı zaman cebindeki nane maşasını sağ eline alıp, sol eliyle tuttuğu nane kavanozuna vurarak “tak... tak...” diye sesler çıkarır, kendi usulünce söylenirdi:

“Haydi alma bakim! Almayan da pişman, yemeyen de. At nalı gibi nanem yüz paraya...”

Nane alanlara maşayla kavanozdan aldığı naneleri sol elindeki kâğıt arasına koyarak veriyordu. Ayakta dolaşmaktan yorulan naneçi bazen boş bulduğu bir koltuğa oturup dinlenirdi. Bir gün Enver’in yanındaki boş koltuğa oturdu, dolayısıyla da bir müddet sohbet ettiler. Merak eden Enver sordu:

“Dayı bu naneleri nereden alıyorsun?”

“Bir yerden almıyorum, ben evde yapıyorum.”

“Yapmasını nereden öğrendin?”

“Benim mesleğim şekercilik. Uzun bir süre şeker yapımında çalıştım.”

“Şimdi çalışmıyor musun?”

“Çalıştığım yerde yangın çıkınca imalathane tamamen yandı, ben de boşa kaldım. Bir müddet dinlendikten sonra iş bakacaktım ama ahbabın biri aklıma girerek nane yapıp satmamı önerdi, ben de denedim.”

“Bari memnun musun?”

“Hem de çok memnunum.”

“Niye memnunsun, yoksa daha mı çok kazanıyorsun?”

“Yeğenim bir defa kendi başına buyruksun, geç kaldın erken gittin diyen yok. İşte çalıştığım kadar yorulmamakla beraber aylıkçı çalıştığımdan daha çok kazanıyorum.”

“Dayı bir nanenin kazancı ne olur ki?”

“Sermayesi yok denecek kadar az. Tüketimi de çok olan bir şey. Akşama kadar bir kavanoz satarsam bana yetiyor.”

“İmalatı o kadar kolay mı?”

“Bana göre basit be yeğenim. Gerekli karışımları yaptıktan sonra kıvamına kadar kaynatıp bir tatlı kaşığı ile alıp tepsinin üstüne sırayla döküyorum, soğuduktan sonra toplayıp kavanoza dolduruyorum, hepsi o kadar.”

“Dayı sen nerede oturuyorsun?”

“Ben mi? Ben vapurlarda oturuyorum.”

Bu espriye herkes güldü. Yusuf Dayı satış yapmak için kalıp gitti.

Vapur yolculuğu Enver için bir okul gibiydi. Çeşitli insanlar, çeşitli olaylarla karşılaşılıyordu. Vapurla gidip gelirken kıyılarda kiyalılarda yaşayanların durumu dikkatini çekiyordu. Vapurdakiler sabah işe giderken onlar kadınlı erkekli denizde yüzüyorlardı. Akşam dönüşünde ise yalının önündeki taraçada mayolarıyla oturuyorlardı. Bunlara imreniyordu. Kendisi sabah gidip akşam geliyordu. Onların ise dünya umurunda değildi. Dükkânda bu olay gene aklına geldi. Dalgın dalgın düşünürken Osman Amca içeri girdi, Enver’i dalgın gördü:

“Enver gene dalgın görünüyorsun, ne düşünüyorsun?”

“Düşündüren bir konu var da bir türlü içinden çıkamıyorum.”

“Nedir o konu?”

Enver yalılarda yaşayanlarla çalışanlar arasındaki farklılıkları anlattı. Yalılarda yaşayanların şanslı insanlar olduklarını söyledi. Osman Amca kendine has gülümsemesiyle ve her zaman olduğu gibi iki elini açarak Enver’e bakıp, söylenmeye başladı:

“Yok be yavrum. Yok be çocuğum şans!.. Olur mu bu şans? Onlar kazanıyor çok para. Alıyor yalılar, apartmanlar. Yaşiyor onlar, diyorlar bu şans, kader.”

“Osman Amca ama o kadar para helalinden kazanılmaz ki!”

“Ne helali be çocuğum. Çok para kazananlar helalı haramı hesaplamazlar. Onların insanlık duyguları körlenmiştir. Onlar

daha çok kazanmayı düşünürler. Bu dünya onların dünyasıdır. Çok kazanırlar böyle de yaşarlar. Bizlere de öbür dünyadaki yaşamı önerirler!..”

* * *

Taşınalı bir ay olmuştu. Evin kirasını götürme zamanı gelmişti. Beylerbeyi'ne alışmış olan Enver kirayı paşanın hanımına götürecekti. Büyük hanım, kızları ile yalıda oturuyordu. Yalı, Beylerbeyi iskelesinin Çengelköy tarafında olup, etrafı duvarlarla çevrili ve bir demir kapıdan girilen bahçe içerisindeydi. Bahçe girişinin sağındaki ve solundaki palmiyeler, bodur bahçe ağaçları ve çeşitli çiçekler burayı cennet gibi güzelleştiriyordu. Bahçe kapısı tarafında yalının giriş kapısı vardı.

Enver yalının kapısından içeri girdi. Hizmetçinin gösterdiği kapıdan salona girince şaşırır gibi oldu. Salonun tüm duvarları ve tavanı sanki yeni boyanmış gibiydi. Tavanın tam ortasında büyük bir avize, yan duvarlarda ise aprikler vardı. Taban parke yapılmış, orta yerde bir halı seriliydi. Kapı girişinin sağındaki duvarda Paşa'nın resmi vardı. Salondaki duvarda da bir kır manzarasını canlandıran tablo asılmıştı. Karşı duvarın dibinde büyükçe bir vitrin dikilmiş. Vitrinin içi çeşitli porselen ve kristal eşya ile doluydu. Vitrinin önünde 12 kişilik yemek masası, etrafında sandalyeler, ortada sehpa, duvarların önünde de koltuklar sıralanmıştı. Salonun denize bakan cephesinde genişçe bir pencere vardı. Bu pencerenin önünde bir saksı duruyordu. Bu saksıda harika bir mum çiçeği vardı. Koyu yeşil renkte olup pencerenin üzerinde sere serpe uzanan gövdesinden çıkan dallar ve bu dallardaki ters dönmüş kaşığı andıran, kalınca ve cilalanmış şekilde parlayan koyu yeşil yapraklar arasında uzanan, ince bir sapla gövdeye tutunan ve birbirine girmiş yıldız şeklindeki beyaz çiçeklere bakmaya doyumuyordu. Salonun güzelliği karşısında şaşkına dönen Enver'in yanındaki hizmetçi kız sessizliği bozdu:

“Büyük hanım, köşkün kiracısı kirayı getirmiş...”

“Gelsin buraya.”

Enver saygılı, biraz da şaşkın olarak büyük hanımın yanına gidip selam verdi ve eğilerek elini öptü. Parayı alan büyük hanım kontratı da imzaladı, bu arada evin ve bahçenin durumunu sordu. Ayakta saygılı bir vaziyette bekleyen Enver kontratı aldıktan sonra geldiği yollardan geçerek yalıdan dışarı çıktı. Dışarı çıkıp da iskeleye doğru ilerleyen Enver yol boyunca, gördüğü bu güzel yalıyı düşünüyordu.

KÖTÜ ADAM

Şevki dar gelirli bir ailenin çocuğu olup, okumak istediği halde ilkokuldan sonra okuyamadı. Bir iş bulup ailesine yardımcı oluyordu. Okuma özlemi olan Şevki bazen gazete alıyordu. Gazetenin kitap ekindeki tanıtılan kitaplardan alarak okuyordu. Gene bir kitap almak için Cağaloğlu'ndaki kitapevine girdi. Yönetici olan Hüsnü Bey'in samimi davranışı dikkatini çekmişti. Birkaç gün sonra gene aynı kitapevine uğradı. Hüsnü Bey'le selamlaştıktan sonra, ayaküstü konuşmaya başladılar. Sohbet uzayınca Hüsnü Bey, Şevki'yi yazıhaneye davet etti. İki de çay söyledi. Hem çaylarını içiyor hem de konuşuyorlardı. Söz dönüp dolaşıp Hüsnü Bey'in hayat hikâyesine geldi. İcini çeken Hüsnü Bey, Şevki'nin yüzüne bakarak konuşmaya başladı:

“Bu hikâye çok uzun, anlatıp da başını şişirmeyeyim.”

“Hüsnü Bey her anlattığınızı dinletiyorsunuz, her halde bunu da dinleriz.”

“Ben Anadolu'da bir köyde doğmuşum. Tutucu bir ailenin çocuğuydum. Köydeki ilkokulu bitirdikten sonra öğretmenimin yardımıyla Yıldızeli Köy Enstitüsü'ne kaydımı yaptırdım. O za-

man ben köyünden başka bir yeri görmemiş, beraber büyüdüğüm arkadaşlarımdan başka kimseleri tanımamış ve ananın pişirdiği yemeklerden başka yemek de yememişim. Bu nedenle okula ilk gittiğim gün benim yaşamımda büyük bir değişiklik olmuştu. Okul da köydeki okula göre büyüktü ve başka türüydü. Burada öğretmenler de fazlaydı ve öğrenciler hep benim gibi köylü çocuklarıydı. Okuldaki yemekler, yatakhaneler ve derslikler de köydekine benzemiyordu. Bu yaşam düzeni bende ve yaşamımda etkili olmaya başladı. Kendi kendime, “Demek ki bizim görmediğimiz ve bilemediğimiz çok şeyler varmış, bu özellikleri bilebilmek için çok görüp öğrenmek gerekiyor,” diye düşünmeye başladım. Artık her şey dikkatimi çekiyordu. Okuldaki dersler, birlik ve bütünlük içinde çeşitli çalışmalar... Elbirliğiyle elde edilen sonuçları kendime göre yorumlayıp, “Neden, niçin?..” diye sorarak da o günden araştırmacılığa başlamışım ama kendi yargılarıma buna yetmiyordu. Hocalarıma anlattıklarımı dikkatle dinliyordum. Zamanla okul kütüphanesini öğrendim. Orada çeşitli kitaplar gördüm. Öğretmenlerimin önerisi üzerine kitap okumaya başladım. Daha ziyade kendi anlayabildiğim masal ve hikâyeler hoşuma gidiyordu. Zaman ilerledikçe kitap okuma alışkanlığı edindim ve okuduğum kitaplarda da değişiklik oldu. Evvelâ tasavvufla ilgili kitaplara merak sardım. Daha sonra klasikleri okudum. O da yetmedi. Mantık ve felsefe kitapları okumaya başladım. Bu okuma alışkanlığı düşünce yapımı değiştirdi. Hem derslere devam ediyor, hem de ders harici kitaplar okuyordum. Okulumu bitirerek mezun oldum.”

“Hüsnü Bey, okul bitene kadar hiç köye gitmediniz mi?”

“Gitmez olur muyum? Her sene tatili köyde geçiriyordum.”

“Köylüler ne diyordular?”

“Onlar da memnundu. Bizim köyden de bir öğretmen olacak diye gururlanıyorlardı ve ‘öğretmen olunca tayinini köye iste,’ diyorlardı.”

“Öğretmen olunca kendi köyüne gidebildin mi?”

“Hayır, gidemedim. Çünkü tayin işi Milli Eğitim’den yapıldığı için gönderdikleri yere gitme zorunluluğu vardı.”

“İlk atamadan sonra neler oldu?”

“Öğretmen olarak ilk atandığım okulda öğrencilerle tanıştığım zaman derin bir mutluluk duydum. Öğrenmiş olduğum bilgileri onlara aktarmaktan zevk alıyordum. Daha çok anlatabilmek için çok öğrenmek gerekiyordu. Öğretmen arkadaşlarım ve katıldığım topluluklardaki konuşmalar ilgimi çekiyordu. Konuşmalara bazen ben de katılıyor, konuştukça açılıyor ve daha çok öğrenme ihtiyacı hissediyordum. Zamanla oranın halkıyla da tanışıp kucaklaştım. Onların dertlerini dinleyip nedenlerini araştırdığım zaman beynimde yeni yeni fikirler filizlenmeye başladı. Bendeki insan sevgisi dış etkenlerin baskısından kurtularak kişiliğimdeki yerini buldu. Bendeki bu değişimler nedeniyle okuldaki ders programını da beğenmiyordum. Ders kitapları içi boş bilgi ve gereksiz anlatımlarla dolu diye düşündüm. Okullardaki uygulama ise bu kitapları okutmak, dersleri anlatıp öğrencilere “çalışın” demekten ibaretti. Öğrenciler ise öğrenme değil, ezberleyip sınavlarda yeterli cevap vermeyi bir başarı olarak görüyorlardı. Ben bu tür eğitim sistemine de karşıydım. Tabuları yıkıp, sistemi değiştirmek gerekliydi. Benim düşünceme göre program dışına çıkıp hayatla ilgili her şey ders konusu yapılmalıydı. Bu dersler de karşılıklı tartışma ile olmalıydı. Öğrenciler yalnız bir derse bağlı kalmayıp öğrenmek istedikleri şeyleri sormalı ve ortak çözümler bulunmalıydı. Dolayısıyla da araştırmacı olup mantık yapıları gelişmeliydi.

93

Ben bu düşünceler içinde derslerime devam ediyordum. Genellikle öğrencilerimle daha çok hayatla ilgili çeşitli konuları tartışıyordum. Ben öğrencilerimle arkadaş gibiydim. Öğrenciler dinlerken yorumlamayı, anlamadığını sormayı, sorarken eleştirmeyi, dolayısıyla da konuşmayı öğreniyorlardı. Öğrenciler beni, ben de öğrencilerimi çok sevmiştik ama bu beraberliğimiz uzun sürmedi.”

“Niye hocam, ne oldu ki?”

“Bu bilgilenme halkası dalga dalga yayılıyordu. Bu çocuklar olayların üstüne bir yargıç gibi gidiyorlar, sebeplerini arıyor, eksik ve yanlışlıkları bulup çıkarıyorlardı. Bu durum ise bazı çıkar çevrelerinin işine gelmiyordu. Onlara göre ilk yapılacak iş bu

çocukları baştan çıkararak hocayı okuından sürdürmek, hatta öğretmenliğini de elinden aldirmaktı. Nihayet yapılan şikâyet ve bas-kılar sonucu beni öğrencilerimden ayırdılar. Ben gittiğim okul-larda da bildiğim doğruları yılmadan uyguladım ama belirli ba-zı çevreler beni devamlı engellemeye çalışıyorlardı.

Beni köyden koparıp, şehre tayinimi çıkardılar. Düşünce ve planlarımı istediğim gibi uygulayamıyordum. Öyleyse okullarla beraber, okul dışında halkla ilişkiimi artırarak bütünleşmeliydim. Bu amaçla çevremdeki sivil toplum kuruluşlarına gitmeye baş-ladım. Yeni yeni arkadaşlar edindim. Oralarda söz alarak konuş-malar yaptım. Fikir tartışmaları yaparak doğru bildiklerimi an-latmaya çalıştım. Bu çalışmalarım kabul görüyordu. Beraber ol-duğumuz insanlarda bir uyanış başlayınca malum çıkar çevrele-ri bu uyanıştan da korkmaya başladılar. Ben gene hedefteydim. Benim hakkımda çeşitli iftiralar yaparak öğretmenliğime mani olmaya başladılar. Bu iftiraları ihbar kabul eden savcılık hak-kımda dava açtı. Bazı yalancı şahitlerin ifadelerini ciddiye ala-rak öğretmenlikten ihracıma karar çıkarttılar. Bu süre içinde be-nim çevrem çok genişlemişti. Birçok kitapevi ile ilişkim olmuş-tu. İşte onlardan biri olan şimdi çalıştığım kitapevi yardım elini uzatarak beraber çalışma teklifi yaptı. Bu teklifi uygun bularak yeni işime başladım. Halen de burada idareci olarak çalışıyo-rum.”

PUSULASIZ GEMİ

Bayram işten çıkıp eve giderken Eminönü'nde birileri duvarlara afişler yapıştırıyordu. Siyasi partiler 1957 seçimlerine hazırlanıyorlardı. Seçime katılan her partinin afişleri vardı. Bayram bu afişlerin önünde durup okumaya başladı. Hikmet Kıvılcımlı'nın başkanı olduğu Vatan Partisi'nin afişleri biraz başkaydı. Bu afişlerde; "Çalışıp kazanan emekçi, yaşayan başkaları", "Yaşamak emekçinin de hakkı", "Su kullananın, toprak işleyenindir", "Emekçiler kendi partinizde birleşin" gibi sloganlar vardı.

Bayram, politikayla ilgilenmiyordu ama sloganlar dikkatini çekiyordu. Bu nedenle olacak ki, Vatan Partisi'nin sloganları onu etkiledi. Kendi kendine, "Bu sloganlarla ne demek istiyorlar? Bu adamlar kim? Ne yapmayı düşünüyorlar?" diyordu. Eve geldiğinde haberleri dinlemek için radyoyu açtı ama devamlı siyasi partilerin çalışmalarını anlatıyordu. Özellikle iktidardaki partinin "Vatan Cephesi" diye adlandırdığı teşkilata yeni kayıt yaptıran üyelerin isimlerini okuyorlardı.

Evde sıkılarak dışarı çıktı ama nereye gidecekti, bilmiyordu. Sendikacı Yunus'u gördü. Beraberce deniz kenarındaki kahveye gittiler. Dip taraftaki denize bakan köşede birkaç tanıdık vardı. Mahmut Hoca, Avukat Birol Bey ve emekli vali Reşat Bey otu-

ruyorlardı. Selam verip yanlarına oturdular. Masaları tamamen dolmuştu ve çeşitli konuları konuşuyorlardı. Bir tren kazası olduğu, 16 kişinin öldüğü, birçok da yaralı olduğu anlatıldı. Bayram bu haberin radyoda duyurulmadığını söyleyince Reşat Bey gazeteden okuduğunu söyledi. Bayram'ın şaşkınlığını gören Reşat Bey soruma açıklık getirmek istedi:

“Oğlum siyasi partiler seçim derdine düşmüşler. Ölen kalan onları pek ilgilendirmiyor. Onlar için mühim olan seçimi kazanmak.”

“Seçimi acaba kim kazanır ki?”

“Kim kazanacak, herhalde iktidardaki parti kazanır. Görmüyor musunuz, devletin radyosunu bile parti propagandası için kullanıyorlar.”

“İyi ama bu yapılan doğru mu?”

Avukat Birol Bey gülerek hukuki yanı ağır basan bir tepki verdi:

“Hangi yaptıkları doğru ki? Yaptıkları seçim de, çıkardıkları kanunlar da hukuka uygun değil.”

“Ama kanunlar meclisten çıkmıyor mu?”

“Evet meclisten çıkıyor ama çıkaranlar kimler? Nasıl seçiliyorlar, hiç düşündünüz mü?”

“Nasıl seçiliyorlar?”

“Evvvela seçim kanununu ele alalım... Bu kanun tek taraflı düşünülmüş. Her ne kadar seçme ve seçilme her vatandaşın hakkıdır dense de bu bir aldatmacadır. Bir defa milletvekili aday olabilmek için partinin belirlediği miktarda bir bağışta bulunmak şart var. Bu bağışı kim verebilir? Elbette ki parası olan verir... Bir memur veya bir işçinin bu parayı verme imkânı olmadığı için böyle bir adaylığa da başvurma düşüncesi bile olamıyor. Böylelikle her vatandaşın seçilme hakkı dolaylı yollarla elinden alınmış oluyor. Seçilenler partiye ve yöneticilere yakın olup onların dediklerinden çıkmayacak olanlar.”

“Ama Birol Bey, seçim oluyor ve biz sandığa gidip oyumuzu kullanarak onları seçiyoruz.”

“Evet, görünüşte öyle ama gerçek öyle değil. Duymadınız mı, iktidar partisinin başkanı, ‘Ben istersem bir odunu bile seçtiririm’ demedi mi? Hem de bu sözü meclis oturumunda söyledi.”

“Bu ne demek yani? Biz seçmiyor muyuz?”

“Evet biz seçmiyoruz. Biz noterlik ediyoruz ve onların seçtiğini onaylıyoruz.”

“Nasıl yani?”

“Seçim sandığı başında eline aldığı listedeki isimleri tanıyor musun? Tanımayı bırak, listede ne yazılı olduğunu bile incelemeyen partinin amblemine mühür basarak sandığa atıyoruz ve biz seçtik diyoruz. Seçilme hakkımızı aldıkları gibi seçme hakkımızı da alıyorlar.”

“Öyleyse biz bir alet gibi kullanılıyorz.”

“Öyle değil mi yani?”

“Nasıl olmalı?”

“Para ödenmeden, adaylar halk arasından ön seçimle belirlenmeli. Bu adaylar o zaman halkın tanıdığı ve güvendiği insanlar olur. İşte o zaman halk kendi adayını seçebilir.”

“Daha mı iyi olur?”

“Elbette iyi olur. Halkın seçtiği insanlar halk için kanun yapar, halk yararına çalışır.”

“Şimdi seçilenlerin yaptığı kanunlar halk yararına değil mi?”

“Onlar mevcut düzenin, yani kendi yaşam koşullarının devamını sürdürmekten başka bir şey düşünmezler. Bunun için de çıkardıkları kanunlar hep kendi düzenleri için yapılır. Dolayısıyla da halktan yana olmaz.”

“Bu anlattığınıza göre milletvekilleri iktidara maşalık ediyorlar.”

“Hepsi aynı düzenin adamları olmakla beraber bir nevi yüksek ücretli devlet memuru gibi çalışıyorlar.”

“Mademki öyle, halk da kendi siyasi partisini kursun.”

Reşat Bey söz aldı:

“Oğlum, mevcut sistemi kapitalist, yani başkalarının sırtından yaşayan bir sistem. Bu sistemin esası sömürüye dayanır. Genelde gelişmiş denen ülkeler, geri kalmış ülkeleri sömürüp, tüm gelir kaynaklarını kendi yararına kullanır. Sömürünün devamını sağlayabilmek ise sömürülen insanların her türlü uyanış ve gelişmesi engelienmekle mümkündür. İşte bunun için ki onların benimsediği anahtar iki kelime vardır. Bu kelimeler, ‘Ölmesinler ve uyanmasınlar!..’ “

“Ne demek yani?..”

“Anlamları açık değil mi? Eğer sömürdüğü insanlar ölürse kimi sömürecek? Sömürünün devamı için yaşaması gerek. Diğeri ise sömürülen insanın uyanmasını önlemektir...”

“İnsanların uyanmasının onlara ne zararı var?”

“Sömürenler çok iyi biliyorlar ki; maddi imkâna kavuşan insan okuyup öğrenir, gezip görür, insanca yaşamak ister. Bu nedendir ki, sömürdükleri insanların gelişmesini istemezler.”

“Bunu nasıl yapıyorlar?”

28 “Vereceği ücreti düşük tutarlar. Çalışan insanın yorgun ve sıkıntılı olmasını isterler. Günübirlik yaşantıdan başka şey düşünmesini istemezler. Milliyetçilik duygusunu kamçılar, ırk ve mezhep çatışmasını körüklerler, kan davasını canlı tutarak geriliğin devamını isterler.”

“Vicdanlı yöneticiler bunu yapar mı?”

“Bak bir olayı anlatayım... İspanya’yı uzun müddet yöneten bir diktatöre sormuşlar: ‘Efendim, ülkeyi bu kadar uzun yönetebilmenizın sırrı nedir?’ Ne demiş biliyor musun? ‘Üç S’ demiş...”

“Efendim bu ne demek?”

“Spor, sinema ve seks demekmiş. Yani halkını bunlarla uyutmuş.”

“Bizde de böyle yapanlar var mı?”

“Var tabii, hem de daha yaygın olarak...”

“Nasıl yani?..”

“Radyo ve televizyon programlarını dikkatle izlersen görürsün. ‘Eğlence’ adı altında boş sözlerle milleti uyutuyorlar. Gaze-

teler de öyle. Hırsızlık, cinayet, yangın, yolsuzluk, aile geçimsizliği, özellikle magazin haberlerini öne çıkarıyorlar.”

“Dini konuları yazan gazeteler de var...”

“Evet, dini istismar edip, kadere inanan ‘kul’ yaratarak dünya yaşamından uzaklaştırıyorlar. Yani, toplumu pusulasız gemiye bindiriyorlar.”

Yerinde sessiz duran Mahmut Hoca da söze karıştı:

“Reşat Bey, sizin bu bahsettiğiniz uyku tuzağını kökünden temizleyen; milletin uyanışını sağlayan bir kuruluş vardı. Siz de bilirsiniz. Köy Enstitüleri diye bir eğitim sistemi. Özellikle köy kökenli gençlerin eğitime ve yetişmesine çalışan kuruluştur. Milleti uyardığı için kapatmadılar mı?”

“Evet Mahmut Bey. Köylünün uyanışından korktukları için bu okullara çeşitli çamurlar atarak kapattılar ve onların yerine İmam Hatip okullarını açtılar.”

“Reşat Bey, yalnız İmam Hatip’le kalmadılar ki. Mahalle camilerinde de Kuran kursları açarak çocuklarla beraber anne ve babaları da istedikleri gibi yönlendirmeye başladılar.”

“Maalesef öyle oldu.”

Sendikacı Yunus da başka bir yaklaşım getirdi:

“Bilenler bu durumu halkın anlayacağı şekilde anlatsalar da herkes öğrense bari...”

“Çeşitli zamanlarda bu konuda konuşmalar olmuş, hatta Hıristiyan din bilgini Alman Thomas Münzer, bundan beş yüz sene evvel gayet açık konuşmuş. Bak ne demiş: ‘Beyler, efendiler, yoksul insanlar istek ve haklarını aramasın diye onlara öbür dünyadaki cennet önerilmiş. Oysa Tanrı canlıları bu dünya için yaratmış. Bu dünyada ne cin ne de şeytan vardır. Öbür dünyada da ne cennet ne de cehennem vardır!..’ Artık bundan daha açık ve anlaşılır şekilde nasıl konuşulur? Bunu anlamayan ve kabul etmeyen insan her zaman köle olmaya mahkûmdur.”

“Efendim bu durum nasıl düzelecek? Yoksa düzelmez mi?”

Reşat Bey gülümseyerek cevapladı:

“Ancak herkes bu soruyu sorduğu zaman!..”

Pusulatsız Gemi

H. ESAT YAVUZTÜRK

H. Esat Yavuztürk'ün yaşam öyküsü, azmin zaferini ortaya koyuyor. Yazdıkları da öyle...

Kemaliyeliler, taş kıra kıra, gurbette sıfırdan bir yerlere gele gele kendi yollarını açan birer sesiz kahramandırlar. Çalışmak, her işte dikiş tutturmak onların özüdür. İşte Yavuztürk de onlardan birisi... Öyle birisi ki, mürekkep kokusunu ilk olarak aldığı matbaanın dünyasından gelerek yazarlığın gizemli ve tutkulu kapısını çalmış. Çalmakla kalmamış, kalıcı olarak da içeriye girmeyi başarmış. Romanlarından, şiirlerinden sonra şimdi de öykünün sıcak evreninde dolaştırıyor okuru.

"Pusulatsız Gemi" küçük hayatları, küçük dünyaları anlatıyor, emeğin, göz nurunun, alinterinin dünyasını... O dünyanın sırlarını o dünyanın kahramanlarıyla orta yere seriyor. 1940'lardan sonraki İstanbul'un emek dünyası, küçük hayatların İstanbul'u bir siluet olarak beliriyor bu öykülerde. Ve tokat gibi bir son öyküyle bitiyor kitap; "Pusulatsız Gemi"de, kitaba da adını veren bu öyküde yazar, taşı gediğine koyuyor, pusulayı işaret ediyor. Yavuztürk'ün öyküleriyle tanışanlar kendilerini şanslı sayabilir dersem, abartmış olmam sanırım.

Muzaffer Ayhan Kara